

+тэлепраграма

№ 32 (294) 30 жніўня 2002 г.

наша НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы
ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

“Белпошта” падвышае тарыф на дастаўку газэтаў

Учора прыйшла інфармацыя, што з 1 кастрычніка “Белпошта” зноў падвышае на 38% тарыф на дастаўку недатаваных з бюджету, г.зн. незалежных, выданняў. Такім чынам, цана газэты пры продажы ў рэзінцу праз шапкі “Белсаюздруку” зноў вырасце. Хоць ужо цяпер распайсюд нам абыходзіцца даражай за выраб газэты. Падпісная цана газэты пакуль не мяніеца — падпісца на месяц каштует 1618 рублёў на ўсіх аддзяленнях пошты і ў шапках “Белсаюздруку”. Індэкс 63125. Менчукі могуць падпісца і на пэўны шапкі “Белсаюздруку”, каб забіраць выданыне ўжо ў чацьвер. Падпіску на чацьверты квартал прымачають да 20 верасьня. Дык падпісваецца!

Мы сталі больш сумленнымі

Надрукаваная штогадовая справядзача сусветнай нядзядавай арганізацыі “Transparency International”, якая займаецца праблемамі барацьбы з карупцыяй. У Беларусі някепскія пазыцыі. За год яна палепшила паказчыкі з 44-е да 36-е пазыцыі.

1. Фінляндыя
2. Данія

...

36. Беларусь

...

45. Польшча

...

71. Расея

...

101. Нігерыя

102. Бангладэш

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Сталёвыйя барэты

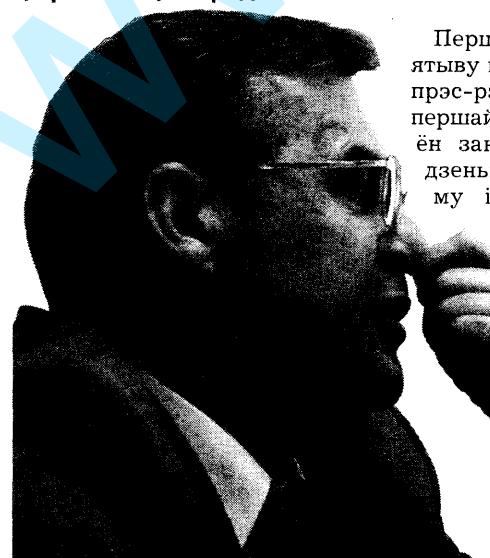
25 жніўня “Белы легіён” наладзіў экзамены на атрыманьне “Сталёвага барэту”. Старонка 5.

Б.Т.

Пятая калёнка

У Беларусі фармуецца “прарасейская партыя”

На мінульым тыдні прагучалі першыя галасы прыхільнікаў дастаўшася інтэграцыі з Расеяй. Яны зыходзілі не ад лукашэнкаўцаў, а ад палітыкаў-аўтсайдзраў з умоўна апазыцыйнага лягеру. Блізкі да А.Лукашэнкі старшыня Федэрациі прафсаюзаў Леанід Козік ахарактарызаваў выступы ў падтрымку ідзеі беларуска-расейскага рэфэрэндуму “падкапамі пятае калёны”, якая “імкнецца раскалоць народ”.

Першым прарасейскую ініцыятыву выявіў Леанід Сініцын. У прэс-рэлізе, надрукаваным на першай паласе “Народнай волі”, ён заклікаў “спрыяць правядзенню саюзнага рэфэрэндуму і стварыць адпаведную структуру, якая магла бы дапамагчы ў карадынаваніі супольных намаганьняў”. У пятніцу да яго дадалі чы ўсяя **Аляксандар Ярашук**, кіраўнік аграрнага прафсаюзу і кандыдат на вылет

з сваёй пасады. Паводле Ярашука, Лукашэнка на мае права адкідаць прарапановы. Пуціна ад імя ўсяго беларускага народу. Прафсаюзны лідэр прарапанаваў “шырокую абмеркаваць” прарапановы расейскага боку.

Працяг і камэнтары на старонках 2-3.

ПЯТАЯ КАЛЁНА

Сініцын, Ярашук — першыя ластаўкі прарасейскае партыі

ДАЛЕЙШЫ ЛЁС НЕВЯДОМЫ

У ЗША зынікаюць беларускія эмігранты

Месячнік
“Размаўляем па-беларуску”

Часта можна пачуць: беларус — гэта нямы, беларус байца размаўляць на сваёй роднай мове. Мы працануем правесці месячнік беларускай мовы накітальнікі месячнікаў бяспекі дарожнага руху, каб зымніць гэтую сітуацыю. Тым болей што на пачатку верасьня ў старжытным Міры пройдзе святкаванье Дня беларускага пісьменства.

Ня треба выходзіць на дэмманстрацыі і падаваць заяўкі на пікеты. Кожны сам можа стаць узорам абаронцы мовы для родных, блізкіх, сяброву. Павітайся па-беларуску, скажы калегу ці суседу ранкам “Дабрыдзень”, увечары па-беларуску разыўтайся, скажы “Дабранач”. Прачытай свайму дзіцяці ў роднай мове добры вершык. Напіши знаёмаму паштоўку па-беларуску. Ці пры аплаце камунальных рахункаў запоўні па-беларуску квіток. Падзякуй чала-вецу ў роднай мове.

Калі гавораць па-беларуску троє, далучыцца і чацьверты, які ня меў сымеласці пачаць такую гаворку сам. Можа, мы зробім так, што беларуская гаворка стане звычкай. Ніхто апроч нас гэта рабіць не будзе.

Адзнач Дзень беларускага пісьменства беларускім словам. Табе ёсьць чым ганарыцца. Гэта на тваёй мове, мове тваіх дзядоў размаўляя і друкаваў кнігі Францішак Скарына, а ён быў больш разумны, чым мы. Памятай пра лепшых. Будзь сам сабой. Будзь першы.

Калі Вы хочаце дапамагчы ТВМ матэрыяльна, можаце пералічыць гроши на раахунак ТВМ №3015212330014 у Менскай гарды-рэакцыі ААТ “Белінвестбанк”, код 764, праз любое аддзяленне ААБ “Беларусбанк” (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Таварыства беларускай мовы
Наш адрес: Менск, вул. Румянцева, 13. Т.: 284-85-11

У апошні час вядзеца шмат гаворак на тэму таго, ці гатовы Захад нармалізація сваё адносіны зь Менскам у выпадку, калі Аляксандар Лукашэнка зробіць крокі ў кірунку дэмакратызациі. Мы папрасілі выказаць сваё меркаванье на гэту тэму вядомага польскага эксперта па Беларусі Паўла Казанецкага, старшыню Рады таварыства варшаўскага Інстытуту падтрымкі дэмакратыі ва Ўсходній Эўропе EEDC-IDEE.

"Беларусь сварыцца з Расеяй", "Канец СБіРу?" — пад такім загалоўкамі Беларусь, упершыню пасъля прэзыдэнцкіх выбараў, вярнулася на старонкі польскіх газетаў. Аўтары ня дужа прыхільна адгукуюцца як пра саму Беларусь, так і пра яе прэзыдэнта. Але найперш кідаеца ў очы тое, што ніхто — ні журналісты, ні дыпляматы — ужо не разглядае краіну як сур'ёзная партніра на міжнароднай арене. Беларусь стаціла свой чарговы шанец зрабіцца суб'ектам міжнароднай палітыкі. Беларусій ніхто ўжо не цікавіцца, а гнеўныя выступы прэзыдэнта Лукашэнка ўспрымаюцца хіба як невялікі сямены скандал.

2001 г. завяршыў чарговы этап у міжнародных адносінах. Атака на Сусьеветны гандлёвы цэнтар зъяніла палітычную карціну сьвету. Усходнезўрапейскі рэгіён адсунуўся на задні плян. Злучаныя Штаты занятыя перш за ёсё падрыхтоўкай да вайны з Іракам. Беларусь жа ў новым съветабачаньні стаціла ўсялякую цікавасць для сусьеветнай супольнасці. Можна съмела сказаць, што Расея атрымала карты блянш на вырашэнне "беларускай праблемы".

Бо палітыка не трывае пустаты. Адсунасць у Беларусь пасъля прэзыдэнцкіх выбараў 2001 г. партнэраў, зь якім можна было бы весьці палітычныя размовы, толькі паглыбляе гэты застой і млявасць у міжнародных контактах. З аднаго боку, нелегітимны парламент і прэзыдэнт, які да таго ж яшчэ адмажавацца ад усялякіх адносін з Эўропай, з другога — бяздарная і пасъля выбараў яшчэ больш разъяднаная апазыцыя

такімі сур'ёзнымі партнірамі не зьяўляюцца. А сэнс палітыкі — у няспынным дыялогу. Калі няма суразмоўцы, няма і палітыкі.

Беларусь у перыяд сваёй незалежнасці кідалася паміж трывалістамі свайго даўшага існаванья на міжнароднай арене: інётралітэтам дзяржавы, адкрытай да ўсіх суседзяў (я называў бы гэта фінскім варыянтам; да яго апэляваў Станіслааў Шушкевіч), патэнцыйным кандыдацтвам у Эўропаў (балтыскі варыянт, за які выказаўся большасць беларускай апазыцыі). І, нарэшце, рознымі формамі інтэграцыі з Расеяй. Сёняня Лукашэнка адкрыў перад Беларусій новую палітычную пэрспэктыву — ізоляцыйскі варыянт кубінскага кшталту.

Якая ж будучыня чакае Беларусь? Я бачу тры магчымыя шляхі разъвіцця падзеі.

Першы — прэзыдэнты Беларусі і Расеі скончаць гуляць у "палітычны покер" і Беларусь зробіцца часткай Расеі ў той ці іншай форме. На карысць гэтага съведчадца як сучасная эканамічная сътуацыя — вынік шматгадовай палітыкі прэзыдэнта Лукашэнкі, так і зынкненне многіх атрыбутоў беларускай незалежнасці. Але тады Лукашэнку давялося б мірыца з Пушынім і пагаджацца на другарадную ролю ў гэтым саюзе.

Адначасова Расея зрабілася б адзінм гарантам улады Лукашэнкі. Гэта азначала б поўнае аблежаваньне ягонай самастойнасці.

Калі прэзыдэнт хоча і надалей раздаваць карты, яму застаюцца толькі два шляхі — поўная ізоляцыя Беларусі ці паварот да Эўропы. Абодва гэтыя варыянты звязаны з адмовай ад ідэалічнага курсу, які кірунік Беларусі адстойваў дагэтуль, што аслабіць ягоную ўладу, хоць і дазволіць захаваць яе на нейкі час.

Але выбар курсу на ізоляцыю краіны пацягне за сабой поўную дэградацыю эканомікі і далейшае падзеньне жыцьцёвага ўзроўню беларускага грамадзтва. Ці доўга беларусы будуць трывалыя такія становішчы? Гэтыя варыяントы разыкоўны, асабліва ва ўмовах зъянішнення грамадзкай падтрымкі прэзыдэнта і ўсё большага азлаблення намэнклатуры, якой абрыдла паступовая дэградацыя краіны і адсутнасць пэрспэктыва падвышэння ўласных жыцьцёвых стандарттаў. Пэрспэктыва харчавацца травой, як у Паўночнай Карэі, не ўсьміхаецца нікому — думаю, што і самому прэзыдэнту.

Такім чынам, кубінскі варыянт ненадзейны і, перш за ёсё, не гарантуе бяспечнай і прадказальнай перадачы ўлады наступніку ў будучыні. Фідель Кастро стары і хоча спакойна дажыць да съмерці ў сваёй закансаванай дзяржаве. Прэзыдэнт Лукашэнка адносна малады і ня можа кіравацца такімі падыходамі.

Таму ізоляцыйскі варыянт выглядае рэальным толькі пры пэўнай легітимізацыі Лукашэнкавага рэжыму. Гэтаі легітимізацыі не далі прэзыдэнцкіх выбары 2001 г. Не гарантуе яе і распачатая партызанская вайна з Расеяй, для якой прэзыдэнт не здабудзе падтрымкі народу.

У такіх умовах легітимізацыю можа забясьпечыць толькі пагадненне з апазыцыяй. Ужываные незалежніцкай рыторыкі разам са спыненым прыгнёту нацыянальнай культуры можа зрабіцца падставай для дасягнення такой дамоўленасці. Допуск апазыцыі ў органы мясцовай улады і нават у парламент не здаецца надта высокай ценой за магчымасць застацца пры ўладзе, няхай нават аблежавай, яшчэ на адзін тэрмін.

Паварот тварам да Эўропы таксама можа стаць выйсцем з сътуацыі для прэзыдэнта Лукашэнкі. Гэтыя варыянт мае некалькі перавагаў. Ён адкрывае

магчымасць укладання новых сродкаў у занялую эканоміку краіны, дазваляе прэзыдэнту ўладарыць яшчэ адзін тэрмін пры поўной згодзе як міжнароднай супольнасці, так і апазыцыі, і, нарэшце, дае шанец з годнасцю выйсці са складанай палітычнай сътуацыі.

Варыянт гэты не выглядае не-прымальнym і для Эўропы. З часу прэзыдэнцкіх выбараў 2001 г. і ўсталявання поўной блякады місіі АБСЭ ў Менску Эўропа перастала пільна сачыць за развіццем падзеі у Беларусі. Але ж, як мы казалі, палітыка не трывае пустаты. Магчымасць урэгулявацца адносінамі з краінай, якая ў 2004 г. зробіцца суседам Эўрапейскага Звязу, можа ў будучым стацца цікавай і важнай для Эўропы (калі сама гэтая краіна ў той час яшчэ будзе існаваць!).

Якія ўмовы мусіць быць выкананы для гэтага?

Найпершая з іх — паважлівасць стаўленія да партнэраў з боку прэзыдэнта Лукашэнкі. Бо ніхто ўжо ня будзе гуляць, не спадзяючыся на перамогу. Лукашэнка павінен зрабіцца прадказальным партнэрам. Ён мусіць усьвядоміць, што для палітычнай адносін з Эўропай патрэбна пэўная легітимізацыя ды стабілізацыя іх і з ягонага боку. Крокам у гэтым кірунку можа стаць толькі спыненне рэпресіяў супраць незалежных СМИ ды стварэнне мінімальна прыдатных умоваў для дыялогу з апазыцыяй, а надалей — допуск яе да ўздузу ў кіраваны краінай.

Зі іншага боку, Эўропе варты было бы адмовіцца ад захавання місіі АБСЭ і выпрацаваных чатырох умоў, неабходных для пачатку працэсу дэмакратызацыі ў Беларусі. Такія ўмовы павінны быць выпрацаваны наноў. Эўропа ня будзе, аднак, гатовая да гэтага без выразных і пасълядоўных палітычных сыгналу ў Менску.

Дыялог з Эўропай павінен прыняць новыя формы, што маюць быць выпрацаваны ў часе

ажыўленых дыпламатычных контактаў, якіх Беларусь сёняня не падтрымлівае. Аднавіць іх будзе складана без падтрымкі патэнцыйна зацікаўленых краін.

Польшча і Літва засталіся, байдай, адзінамі краінамі, якіх хвалюе сътуацыя ў Беларусі. Нямецчына палічыла за лепшае вырашыць "беларускую праблему" рукамі Расеі. Польшча патэнцыйна можа быць зацікаўленая ва ўсталяванні цяснейшых контактаў з сёняняшнім беларускім рэжымам. З аднаго боку, якія краіна-кандыдаты на ўступленыне ў Эўропаўз яна ўжо не магчымы, а падтрымлівае ў гэтым працэсе Літву, Латвію ды Эстонію і адначасова імкнецца будаваць асаблівія адносін з Украінай. У гэтым кантэксьце Польшча магла бы стаць краінай, якая падтрымлівае Беларусь у яе імкненіі вярнуцца ў сям'ю дэмакратычных эўрапейскіх дзяржаваў. Такога роду місія падалася б прывабнай польскаму МЗС яшчэ ў таму, што за перыяд працы цяперашняга ўраду яно ня можа пахваліцца ніводным дыпламатычным посьпехам. Аднак такія дзеянія павінны быць падтрыманы недвухсэнсіўнымі крокамі Лукашэнкі ў кірунку дэмакраты.

Бо міністар Цімашэвіч летасць ужо меў пэўны непрыемны досьвед, спрабуючы ажыўіць дыпламатычныя адносінамі з Беларусі, што прымушае яго быць асыцярожным, робячы наступныя крокі ў гэтым напрамку.

Ці Беларусь дасыпела ўжо, каб заняць сваё месца сярод эўрапейскіх дэмакратый, ці яна замкнена ў сваёй шкарлупіні? Выбар за прэзыдэнтам Лукашэнкам. Настала пара вырашыць, ці варта надалей быць толькі інструментам у руках Расеі, ці мо час ужо рэальная зрабіцца кіраўніком сувэрэннай дзяржавы і разам зь беларускім элітамі выпрацаваць канцепцыю нацыянальных інтарэсаў і пачаць яе реалізацыю.

Павал Казанецкі

Узаемадачыненій карча і савы

Апошня падзеі на інтэграцыйным фронце між іншага выявілі поўную разгубленасць кіраўнікі партыяў і рухаў. Анякай рэакцыі, акрамя стэрэатыпных заяваў, ад іх так і не дачакаліся. Выглядзе, што палітычныя апазыцыі знаходзіцца ў клясычным стаНЕ "агульны млявасць і абыякавасць да жыцьця", што не дазваляе ёй адэватнава і своечасова адказваць на заходы як мясцовых, так і расейскіх уладаў.

Першымі прачнуліся Аляксандар Ярошук і Леанід Сініцын, якія пабачылі магчымасць скарыстаць сварку між Лукашэнкам і Пуціным. Старшыня аграрнага прафсаюзу выступіў з вельмі эклектычнымі тэзамі. У іх можна знайсці слова і пра сувэрэнітэт, і пра аўяднанне з РФ — каму што трэба. З пункту гледжання "палітычнай цынізму" Ярошук зрабіў пісъменныя крокі, спрабуючы выйсці з агульнага беларускага сябра Расеі". Аднак адзінкавыя акцыі ў сёняняшній сътуацыі ў цэлым маладэйкі выйсці з агульнага беларускага сябра Расеі". Аднак адзінкавыя акцыі ў сёняняшній сътуацыі ў цэлым маладэйкі

съвярджаюць супрацьлеглыя рэчы!" Рабін ківеа гаварыць: "І ты маеш рацю, Ісаак". Слушна заўважае Анатоль Сідарэвіч, што ўлада бароніць не дзяржаву, а саму сябе. Наўрад ці хотыць будзе спрачацца і з думкай рэдакцыі пра неабходнасць нацыянальнага адзінства ў пытанні незалежнасці. Шэраг разумных прапаноў утрымліваеца ў артыкуле Ігара Лялькова: трэба і закладаць падмурак новай Беларусі, і рыхтаваць кадравыя рэзэрвы для кіравання дзяржавай, і не губляць часу на фальшивыя альтэрнатывы. Нават разважаны Сяргея Дубаўца ў нечым карысні, хоць у іх зашмат тэорыі, якія істотна разыходзіцца з разлікамі. Пажадана па выніках дыскусіі не вызначаць для сябе "адзіна слушнае меркаванье" (схильнасць да гэтага характэрная для ту-

розных палітыкі. Вынікі вядомыя.

Заўтра Пуцін з Лукашэнкам знойдзеца адзінкамі, і што тады? Ізноў наракаць на ўладу, якую мела шанец быць беларускай і адмовілася ад гэтага? Але яна ніколі не давала дастатковых падставаў лічыць, што пераўсабленыя магчымы. У чарговым расчараваны давядзеца вінаўціць толькі саміх сябе.

Гарантаваць захаванне сувэрэнітэту Беларусі здольныя толькі съвядомыя прыхільнікі незалежнасці краіны. Але, што хаваць, нашы магчымасці і рэсурсы сёняня занадта малыя, каб забясьпечыць гэта. Таму ўзынікае спакуса стварыць ілюзію, што Беларусь могуць выратаваць Захад, і Расея, і Лукашэнка, і іншапланетнікі. Аднак гэта шлях у нікуды. Трэба нарошчваць уласныя мускулы, а не спадзявацца на некага. Бойнакіх увесь час давядзеца адгырываць незайдросную ролю тае савы.

Аляксандар Старыкевіч

Працяг са старонкі 1.

Дэльве гэтыя заявы прымусілі зноў гаварыць пра фармаваные ў Беларусі прарасейскай партыі. Яны сталіся пачыверджаньнем таго, што Масква шукае ў Беларусі палітычную сілу і асобных палітыкаў, якія маглі бы стаць пераемнікамі ўлады Аляксандра Лукашэнкі. Ахвотнікі ўжо прапануюць свае паслугі.

У стане лукашэнкаўцаў падобных публічных выступаў пакуль не было. Спачуванье інтэграцыйным ініцыятывам Пуціна сярод іх прыраўноўваецца да акту зрады.

«Пошук пераемніка» ў прэсе пачаўся яшчэ пасля заявы Пуціна пра «мух і катлеты». Адначасова падкрэслівалася: калі Лукашэнка не пагодзіцца на перадачу ўлады пераемніку, магчымы варыянт «абсалютнай

Пятая калёнка

інтэграцыі з Расеяй, аж да поўнага аб'яднання, альбо зъмена канстытуцыйнага ладу». Гэты шантаж нагадаў выбарчую кампанію 2001 г., калі ў якасці прарасейскага кандыдата выступіла **Натальля Машэрава**, зынкнуўшы так сама хутка, як і з'явілася.

«Расея пакуль зандуе ситуацыю ў Беларусі. Расеїцаў цікавіць настроі беларускай палітычнай эліты», — мяркне рэдактар часопісу «Arche» **Валер Булгакаў**. І трэба адзначыць, што частка палітычнай эліты ў абстрактнай дылеме «незалеж-

насьць з Лукашэнкам ці дэмакратызм з Расеяй» robіць выбар на карысць апошній.

Кідаецца ў очы, што ў адкрытым выступлі пакуль толькі палітыкі-адзінчыкі, у якіх мала шанцаў стаць кіраўнікамі прарасейскай партыі. Сініцын і Ярошук сваімі заявамі перш за ёсё хацелі стварыць інфармацыйную нагоду — вярнуцца з палітычнага нябуту, бо пару апошніх месяцаў яны знаходзіліся ў своеасаблівой палітычнай съпячцы. Акрамя таго, яны імкнуцца стварыць сабе рэнамэ гнуткіх і дынамічных палітыкаў. На сёньняшні дзень гэ-

тыя адзінкавыя заявы ня робяць палітычнага надвор'я. Усё выглядала больш сур'ёзна, каб за імі стаялі нейкія партыі альбо палітычныя блёкі ці бізнес-кланы. Траба адзначыць і той факт, што Сініцын — чалавек, які быў блізкі да Лукашэнкі. Што да Ярошука, дык ён меў сувязі з **Паўлам Даніэлкам** і **Аб'яднанай грамадзянскай партыяй**, але яны выглядалі хутчай на часовы альянс.

«Прарасейская» Сініцына і Ярошука каньюнктурная. У яе да канца ня верыць нікто. Тым ня менш, прарасейская партыя ў

Беларусі ня можа не сфармавацца. Яе ўтварэнне ідзе пад новымі лёзунгамі «экспарту дэмакратыі з Масквы ў Менск» (**Б.Нямцоў**) і «еканамічных рэформаў па расейскім узоры», разылічанымі на сярэднія і багатыя слай. Адпаведныя фінансавыя і інфармацыйныя патокі, мяркуючы па зъменах у систэме беларускіх СМІ, ужо ўключыліся. Калі зважаць на зъмены ў рэгіёны, ня дзіўна, што да новых рэаліяў першымі началі прыстасоўвацца палітыкі з апазыцыйна арбітры.

Утварэнне сапраўднае «пятай калёны» больш верагоднае ў нетрах сілавых структураў. Тым больш што заўважыць яе зъявленыне тамака цяжка, бо спэцслужбы цалкам выведзеныя з пад грамадзкага контролю.

Мікола Бугай

МЕРКАВАНЬНІ ПАЛІТЫКАЎ

Чаго зьбіраюцца дасягнуць **Леанід Сініцын** і **Аляксандар Ярошук** сваёй пазыцыяй? Чаму менавіта цяпер яны на гэта ідуць? Для «НН» камэнтуюць беларускія палітыкі.

Сяргей Гайдукевіч, кіраўнік ЛДПБ: Ня варта згадваць пра гэтыя заявы. Сініцын гэта гаво-

рыць для таго, каб усе падумалі, што ён мае нейкі канал у Расеі. Але каналу ў яго няма. Ды і што з сябе ўяўляе Сініцын як палітык? У яго нічога няма за душой! Але ён разумны, намэнклятурнік, ведае, што і як трэба сказаць, каб незалежная прэса напісала. Пазыцыя Ярошука зразумелая. Яго хочуць прыбрацца з ягонай пасады (старшыні Рэспубліканскага камітэту прафсаюзу АПК — А.Т.). Зразумела, у дзяржаўнай прэсе пра яго нічога не напішуць, таму ён і спадзяеца на незалежную. Каб у Расеі пачулі, што ёсьць такі Ярошук...

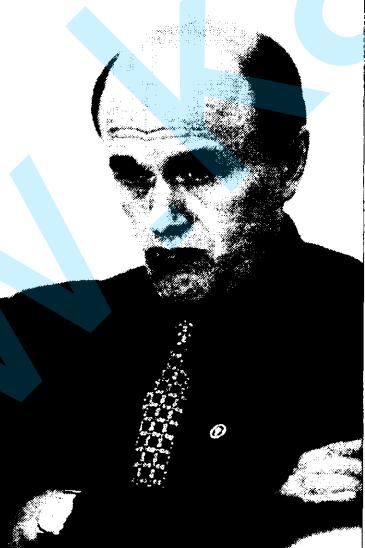
«Пятая калёнка» ня там шукаеце. А пакуль шукаеце, Аляксандар Лукашэнка таргуеца. Таргуеца за сваю будучыню. У нас ідзе торг дзяржавай і будзе вытаргавана ўсё. Лукашэнка — кароль баз войска. Ягоныя цяперашнія заявы прымываюцца толькі для таго, каб надурыць народ, каб людзі паверылі, што ён будзе барапіць сувэрэнітэт. У мяне быў сустрэчы з уплывовымі расейскімі палітыкамі, кіраўнікамі Адміністрацыі прэзыдэнта Расеі. Ідзе дыяллёг. Але яны будуць размаўляць толькі з людзьмі, якія маюць нацыянальны рэйтынг. Толькі не падумайце, што я — «пятая калёнка».

Ярошук хутка сыдзе. То са мае будзе і з уладай. Альбо Кремль яе купіць, альбо голад выведзе на вуліцы людзей, як гэта было ў 1991 г. А сёньняшнія спробы Сініцына і Ярошука прыцягнуць увагу да сваіх асобаў — чиста іх ініцыятыва.

Аляксандар Бухвостаў, старшыня Беларускай партыі працы

і прафсаюзу Аўтасельгасмашу: Абсалютна незразумела, што яны хочуць сказаць сваім заявамі. Тут закладзены пэўны палітычны момант. Лукашэнка загнаны ў кут уласнымі ж заявамі: ён заяўляў, што гатовы інтэгравацца з Расеяй да той ступені, да якой гатоўства кіраўніцтва Расеі. А Расея аказалася гатовай пайсці ў інтэграцыі далей, чым сам Лукашэнка. Пуцін зрабіў гэтую заяву пра аб'яднанне дзеля таго, каб паставіць Лукашэнку на месца і забраць ягоныя лаўры галоўнага інтэгратара. Цяпер Пуцін галоўны інтэгратар.

Пасля апошніх заявў Пуціна ў Беларусі ўгожуле расплачалася антырасейская кампанія, адмаленьне тых адносінаў, якія склаліся. Я супрадаць таго: мы мусім жыць у вялікай дружбе, але быць сувэрэннымі дзяржавамі. У дадзеным выпадку спрацавала палітычная каньюнктура — у кожнага палітыка ёсьць свае памненні. Заявы гэтыя, хутчэй, прагучалі дзеля таго, каб паказаць, што ў краіне ёсьць іншая думка і што ідэю рэфэрэндуму варта аблеркаваць. Але ўсё цудоўна разумеюць, што су-

вэрэнітэт Беларусі ня будзе здадзены, бо большасць беларусаў настроеныя жыць у сувэрэнітэт

Міхаіл Марыніч, прэзыдэнт міжнароднага фонду «Дзялавая ініцыятыва»: Я думаю, што Леанід Сініцын і Аляксандар Ярошук няправільна ацэнваюць сітуацыю: ні Беларусі, ні Расеі рэфэрэндум не патрэбны. Сітуацыя з беларуска-расейскім саюзам мусіць быць дакладна заземленая, а не рэальнім вынікам павінна стаць дзеяньне Мітнага саюзу. Мне цяжка раслумачыць, чым кіраваліся мае калегі, падтрымліваючы ідэю расейска-беларускага рэфэрэндуму і ўцягваючы тым самым

людзей у бессэнсоўную кампанію, якая ня мае ніякай пэрспектыўы. Траба адсыці ад папуляцій лёзунгаў Лукашэнкі і

скіраваць беларуска-расейскае супрацоўніцтва ў эканамічнае рэчышча. Цяпер, як ніколі, патрэбныя цывілізацыйныя розум і халодная галава. Я абсалютна пэўны, што нікага рэфэрэндуму ня будзе, бо ён нікому не патрэбны, а Беларусь у любым выпадку захавае сувэрэнітэт і незалежнасць. Гэта палітычная сітуацыя створаная штучна, бо Лукашэнка да апошняга цягнуўся за стварэннем так званых «саюзных органаў». Яны задумваліся як мэханізм працяглівай вінаграднай для вялізной арміі чыноўнікаў. А рэальная стварэння палітычнага саюзу не было, німа і ня будзе.

Алена Скрыган, намеснік старшыні ПКБ: Я лічу, што Сініцын і Ярошук хочуць заняць нішу паміж уладай і апазыцыяй, сфармаваць г.зв. трэцюю сілу. Бо іх заявы розыніца і ад заявы апазыцыі падтрымуюць іх лідараў, і ад пазыцыі ўраду нашай краіне. Яны занялі прарасейскую пазыцыю, спадзяючыся на падтрымку з боку Расеі. Але ў Беларусі мала людзей, гатовых увайсці ў склад Расеі шаствою губэрніямі. Ня думаю, што яны знайдуць падтрымку. Сёньня патрэбны грамадзкі дыялог з

удзелам усіх палітычных партый, улады, грамадзкіх аб'яднанняў, прафсаюзаў. Каб усе маглі выказаць свае погляды на важныя палітычныя праблемы.

Мікола Статкевіч, старшыня БСДП (НГ): Яны хочуць заняць месца самых прарасейскіх палітыкаў у Беларусі і тым самым атрымаць палітычныя і іншыя дывідэнды. Любая копія заўсёды горшша за арыгінал. Пуцін не хацець замахнуцца на наш сувэрэнітэт, прости паставіў на месца спадара Лукашэнку. Інакші спрэвіца з Лукашэнкам, ва ўмовах, калі большасць насельніцтва насталага пад вялікай дзяржаве, вельмі складана. Пуцін прыміняў такі прыём, каб паказаць, што Лукашэнка ня хоча аб'яднання. Паставіў яго на месца, прынізіў.

Я думаю, «пятая калёнай» называецца Сініцына і Ярошука нельга. Но «пятая калёнай» — гэта калёна ўзброеных жаўнен-

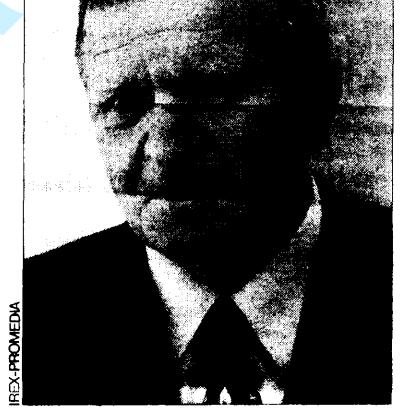
рэшты, і сышоў у адстаўку з пасады прэм'ера.

Я ня ведаю, чым кіраваліся Сініцын і Ярошук, калі выступілі за рэфэрэндум без агаворак. Мусіць быць агаворак пра дэмакратычны склад камісіі, мусіць быць агавораная і праца СМІ напярэдадні плебісціту. Я ведаю, што Сініцын прости так ніколі нічога не гаворыць — ён заўсёды нешта мае ў галаве.

Аляксандар Дабравольскі, АГП: Цяжка сказаць, чаго яны хочуць дасягнуць. Но, каб зайніцца палітычнай дзеяйнасцю, недастатковы мець нейкую апору за мяжой — на Ўсходзе ці на Заходзе. Траба, каб была апора ў краіне. Но ўсё праблемы краіны знаходзяцца ў краіне і трэба вырашыць іх тут.

Выступы Сініцына і Ярошука абумоўленыя няўстойлівай сітуацыяй, крэзысам у расейскіх адносінах. І трэба вызначыцца, якую тактыку і стратэгію абраць. Але сітуацыю можна выкарыстаць, калі ёсьць большыя інтэгратарамі за Лукашэнку, але ім далёка да яго. Гэта немагчыма. Ён па-за канкурэнцыяй.

Міхаіл Чытрык, былы прэм'ер-міністар: Я таксама ня супрадаць рэфэрэндуму. Але ў камісію па рэфэрэндуме мусіць увайсці прадстаўнікі дэмакратычных партый, прадстаўнікі дэмакратычных арганізацый. Тэлебачаныя мусіць даць слова ў этэры як прыхільнікам рэфэрэндуму, так і як праціўнікам. У адваротным выпадку гэта будзе ўжо не рэфэрэндум, а паказуха. Я ведаю, як праводзіліся папярэднія рэфэрэндумы, з-за якіх,

беларускіх адносінах. І трэба выкарыстаць, якую тактыку і стратэгію абраць. Але сітуацыю можна выкарыстаць, калі ёсьць большыя інтэгратарамі за Лукашэнку, але ім далёка да яго. Гэта немагчыма. Ён па-за канкурэнцыяй.

Аляксандар Дабравольскі, АГП: Цяжка сказаць, чаго яны хочуць дасягнуць. Но, каб зайніцца палітычнай дзеяйнасцю, недастатковы мець нейкую апору за мяжой — на Ўсходзе ці на Заходзе. Траба, каб была апора ў краіне. Но ўсё праблемы краіны знаходзяцца ў краіне і трэба вырашыць іх тут.

Выступы Сініцына і Ярошука абумоўленыя няўстойлівай сітуацыяй, крэзысам у расейскіх адносінах. І трэба вызначыцца, якую тактыку і стратэгію абраць. Але сітуацыю можна выкарыстаць, калі ёсьць большыя інтэгратарамі за Лукашэнку, але ім далёка да яго. Гэта немагчыма. Ён па-за канкурэнцыяй.

Запісалі А.Т. і Г.Х.

ПРОСТАЯ МОВА

Міраслаў Адамчык: “Я на баку дзяржаўных інтарэсаў”

У мінульым нумары “НН” мы надрукавалі інфармацыю, атрыманую з нашых кірауніццаў у холдынгу, пра тое, што галоўная рэдактарка часопісу “Всемирная література” Таіса Бондар сышла ў адстаўку, а в.а. галоўнага рэдактара прызначаны Міраслаў Адамчык. Мы звязрнуліся па камэнтар да самога М.Адамчыка, які гэтым часам знаходзіцца ў Маскве.

Міраслаў Адамчык: Я быў запрошаны на сустрэчу з Сяргеем Касьцяням. Гаворка ішла пра той цяжкі стан, у якім аптынулася выдавецкая справа ў Беларусі. У прыватнасці, абмежкоўваліся часопіс “Всемирная література” і тыднёвік “ЛіМ”. Мяне зьдзівіла і ўзрадавала жаданье спадара Касьцяна перавесці “Всемирную літературу” на беларускую мову. У нас страшнна бракуе добрых пе- ракладаў клясычных твораў сусветнай літературы, для

ўключэння іх у падручнікі і хрэстаматы. Мне прапанавалі сур’ёзна падумаць над плянамі часопісу “Сусветная літаратура”, чым я і займалася.

“НН”: Пра холдынг “Літаратура і мастацтва” выказваючыя розныя меркаванні...

М.А.: Ня варта зьдзіўляцца рэформам, якія даўно насьпелі ў часопісах і ў Саюзе пісьменнікаў. Крызыс непасрэдна адбываўся і на выданнях, якія юрдычна належалі яму, хоць фінансаванье мелі дзяржаўнае. У

дадзенай сітуацыі я адназначна на баку дзяржаўных інтарэсаў. Непрыстойна атрымліваць дзяржадатацы і, мякка кажучы, ігнараваць дзяржаўную палітыку.

“НН”: А свабода творчасці?

М.А.: У вольны ад працы час можна пазаймацца і свабоднай творчасцю, толькі ў мяне амаль няма вольнага часу.

“НН”: Ці праўда, што Вашым намеснікам будзе Максім Клімковіч, унук Міхася Клімковіча — аўтара дзяржаўнага гімну?

М.А.: А дзе вы бачылі, каб рэдактар прыходзіў у часопіс без каманды? Большаясьць сваіх раманаў і п'ес я напісаў у суаўтарстве з Максімам, таму і пля-

ны абмяркоўваю менавіта зь ім. Максім — выдатны прафэсіянал, які больш за 20 гадоў працуе ў дзяржаўных СМИ. Разам мы зрабілі не адзін часопіс, і, калі нам прапануюць ажыццявіць нашы пляны, мы іх зъдзейснімі.

Касьцян пайшоў шляхам Бондар

Міраслаў Адамчык не абвергнуў і не пацвердзіў нашай інфармацыі аб тым, што загадаб яго прызначэнні ўжо падпісаны С.Касьцяням. Знаходзячыся ў Москве, ён ня ў курсе таго, што адбываецца ў Менску. А ў Менску тым часам у адстаўку сышоў сам С.Касьцян.

Кіраунік холдынгу “ЛіМ” Сяргей Касьцян на наступны дзень пасля выходу артыкула ў “НН” абверг у інтэрвю ѹ інтэрнэт-газэце *naviny.by* звесткі аб сыходзе Т.Бондар і прызначэнні М.Адамчыка. Тоё самае зрабіў міністар інфармацыі М.Падгайнаў ў камэнтары для суботніага нумару газеты “Звязда”. Таіса Бондар, паводле ягоных словаў, “па-ранейшаму ўзначальвае ча-

сопіс”. Вось толькі сама Т.Бондар яшчэ ў пятніцу ў інтэрвю радыё “Свабода” пацвердзіла, што яна ўжо месяц як падала ў адстаўку і “здала ўсе ключы”...

Як паведамілі “НН” супрацоўнікі холдынгу, распарожненне наконт прызначэння М.Адамчыка было выдадзена С.Касьцянам, аднак загад міністра з гэтай ногоды не звязаўся. Між тым, кіраунік холдынгу ня мае права прызначаць рэдактараў: усе рацэнні прымаюцца на ўзроўні міністэрства.

А ў панядзелак зь літаратурнага холдынгу прыйшлі весткі, што з прадпрыемства сышоў... сам Касьцян. У крэсле дырэктара холдынгу яго замяніў намеснік — Яўген Новікаў. Ён ахвотна распавёў “НН” пра пе-

рамены:

— Так, у Міністэрстве інфармацыі ўжо падпісаны загад пра то, што спадар Касьцян не ўзначальвае холдынг. Паводле закона, ён мог на працягу трох месяцаў сумяшчыць працу ў холдынгу і выкананьне дэпутацкіх абавязкаў. Калі прыйшоў час выбиранца, ён вырашыў вярнуцца да дэпутацкіх працаў. Дарэчы, за ўвеселіч, пакуль С.Касьцян узначальваў холдынг, ён не атрымаў ні ад міністэрства, ні ад самога холдынгу ні капейкі — працаўаў без контракту, можна сказаць, на грамадзкіх пачатках.

Самі супрацоўнікі холдынгу не выключаюць, што падставай для такога сыходу стаў скандал вадкоў прызначэння галоўнага рэдактара “Всемирной літерату-

ры”. А вось прычыны яны бачаць у старых супяречнасцях з С.Касьцянам, з іншай пльнину, да якой далучаны міністар Падгайны, а таксама галоўны рэдактар “Советской Белоруссии” Якубович і генэрал Чаргінэц. Між дзвюма гэтымі групамі ідзе суперніцтва з права ўплываць на ідэялічную палітыку дзяржаўы, а таксама на фінансавыя пльні датаций на СМИ і систэму адукцыі. С.Касьцян у холдынгу меў малу сяброў, таму яго і выжылі. Зь іншага боку, якія кадры з холдынгу сыходзяць, так заўтра могуць і вярнуцца.

Якіх яшчэ зъменаў можна чакаць ад холдынгу ў найбліжэйшы час? Я.Новікаў не раскрывае таямніцы кадравых перастановак:

Аркадзь Шанскі

этым, маўляў, займаеца Міністэрства інфармацыі. Па словах М.Падгайнага, ён разглядае З кандыдатуры на зъмену С.Касьцяну. На далейшае развязвіцё літаратурных выданняў у холдынгу сп.Новікаў глядзіць аптымістычна: “Мы імкнёмся зрабіць літаратурную выданы самаакупнымі. Акрамя таго, у нас ёсьць сэпіс аўтараў — сапраўдных патрыярхаў беларускай літаратуры, творы якіх не выдаваліся па 10—15 гадоў. Вось іх мы ў першую чаргу і будзем друкаваць”. Другім пэрспектыўным кірункам працы холдынгу Я.Новікаў лічыць супрацоўніцтва з філіялічнымі факультэтамі Белдзяржуніверсітэту: “Мы завізваем сувязі, будзем друкаваць маладых паэтав і празаікаў”.

Холдынг “ЛіМ” ператвараецца ў невычэрпную кірауніцу інтыры і скандалаў.

Недастаткова аб'яднаная

У Аб'яднаную сацыял-дэмакратычную партыю згуртаваліся Партыя жанчынаў “Надзея” і сацыял-дэмакратычная фракцыя Аляксея Карава. Грамада на чале з Станіславам Шушкевичам ад далучэння ўстрыймалася. Затое АСДП заручылася падтрымкай кірауніка Таварыства беларускай мовы Алега Труса. І гэта падтрымка можа стаць вызначальнай.

Аб'яднальному зъезду папярэднічай раскол “Надзея” 17 жніўня трацина ля сяброву склікала ўласна зъезд, на якім “скінула” старшыню Валянціну Палевікову, абраўшы замест яе другую Валянціну — Матусевіч, прэс-сакратарку кірауніка ФПБ Леаніда Козіка. Ясная рэч, прадстаўніцы прайладавай “Надзея” падтрымлілі яднаныне з сацыял-дэмакратамі А.Карава і БСДГ безнадзейнай.

задумай.

24 жніўня свой зъезд правяла іншная частка “Надзея”. Са словаў Палевіковай, дэлегаты (да-кладней, дэлегаткі) “легітymнага зъезду” прадстаўлялі 1280 з 1511 сябровак партыі. Зъезд прыняў рашэнне пра аб'яднанье і запатрабаваў ад Міністру праверыць законнасць “раскольніцкага зъезду” 17 жніўня. Начальнік упраўлення грамадзкіх аўяднанняў Міністру Міхail Сухінін пацвердзіў, што дакументы Валянціны Матусевіч выклікаюць шмат пытанняў: не хапае пратаколу органу, які прымаў рашэнне склікаць зъезд, незразумелая сітуацыя з

пачуўнамоцтвамі дэлегатаў. Такой самай праверкі патрабуюць і паперы зъезду В.Палевіковай. Для высыяянення ўсіх абставін ўможа спатрэбіцца некалькі месяцаў. Магчыма, абодва зъезды будуть прызнаныя неправамоцтвымі.

Намеснікі старшыні “Народнае грамады” Ўладзімер Нісьцюк ды Віталь Малашка абвяржоць сцыверджаны, што яны разам з В.Матусевіч ездзілі па рэгіёнах і “апрацоўвалі” жанчын з “Надзеяй”. Ул.Нісьцюк называе іншыя прычыны расколу: “Палевікова была на ўстане стварыць партыю, і цяпер партыя структурна не існуе. Казаць пра ўмешчаныя звынешніх сілай было менш удзельніцаў у падтычных гульнях. Другая прычына: сёняня развальваюць прафсаюзы, гэтыя ж працэсы ідуць і ў прафсаюзнай партыі, бо многія ўбачылі яе нежыць-цяздольнасць. І апошніе: многія чальцы партыі, якія ў часе прэзыдэнцкіх выбараў задарма працеваўлі ў рэгіёнах, маюць прэтэнзіі да Палевіковай”.

Уладзімер Ганчарык абвяргае апошніе аўянавачаныне: “У мяне няма ніякіх падставаў сумяшчавацца ў шчырасці і сумленнасці Палевіковай. Дый ніякіх рашэньняў сур’ёзных фінанса-

вых пытанняў на яе ўзроўні не прымалася”. Аляксей Ка роль таксама называе аўянавачаны правакацыяй. Завадатарам з ягоных словаў пастаўства Мікалай Статкевіч, які “байдца стражыць міраполію сваёй партыі ў міжнароднай дзеянісці. Таму прадстаўнікі “Народнай грамады” і бралі актыўны ўдзел у вярбоўцы жанчынаў”.

А Васіль Ляўонаў, адзін з кіраунікоў выбарчага штабу, адмовіўся каментаваць разомы пра фінансавы скандал. “Палевікова перада мной ніякіх абавязацельстваў ня брала — яна брала абавязацельства перад Ганчарыкам. Яна была кірауніком штабу, таму ўсе пытанні да яе. Я ведаю, хто што каму мусіў плаціць”.

24 жніўня меўся адбыцца агульны зъезд трох партыяў. Але Аб'яднаную сацыял-дэмакратычную партыю згуртавалі стварылі толькі група Аляксея Карава, якая працеваў ўстаноўчы зъезд у той самы дзень, і “Надзея”. Яе старшыня Валянціна Палевікова і абрачная лідэр АСДП, амаль аднагалосна.

Станіслаў Шушкевич у зъезі дзе ўзялі падвойная, зациягнутая, тауталічна называ новае партыі — Аб'яднаную сацыял-дэмакратычную партыя — “Аб'яднаную сацыял-дэмакраты”.

Што яшчэ зъдзівіла, дык гэта падтрымка, зациягнутая, тауталічна называ новае партыі — Аб'яднаную сацыял-дэмакратычную фракцыю. Куды абедзве структуры згодна з прадстаўніцтвам. Пакуль ні Ка роль, ні Палевікова на гэты мэханізм не пагаджаюцца: яны пайшлі на стварэнне партыі з дэльюх падпартыяў, бо ніводнае партыі няма. Але разбурыць нашу дзеля яднанія мы не дазволім”, — мяркуе Шушкевич.

Аб'яднаную сацыял-дэмакратычную партыю згуртавалі на падставе структурныя ўзялічыўчыя і падпартыяў, улічыўчы і ту ю частку партыі Шушкевича, якая не падпрадкуеца рашэнью Цэнтральнай рады БСДГ ўхіліца ад гуртавання ў новую партыю. Самы вядомы палітык з БСДГ, які падтрымліў ідэю аўяднання сацыял-дэмакратаў, — гэта Алег Трусаў, кіраунік Таварыства беларускай мовы. Ягоная падтрымка дарагога вартая. За ім — ТБМ, вядомыя і людзкія рэсурсы якога большыя за падтрымкі ўсіх зацікаўленых партый, разам узятых.

Што падтрымліў ідэю аўяднання сацыял-дэмакратаў, — гэта Алег Трусаў, кіраунік Таварыства беларускай мовы. Ягоная падтрымка дарагога вартая. За ім — ТБМ, вядомыя і людзкія рэсурсы якога большыя за падтрымкі ўсіх зацікаўленых партый, разам узятых.

Што яшчэ зъдзівіла, дык гэта падтрымка, зациягнутая, тауталічна называ новае партыі — Аб'яднаную сацыял-дэмакраты”.

Глеб Хмельніцкі

“НН” — мы пішам толькі пра рэальную палітыку. Дык падпісвайся!

Hvaltaūnik papaūsia

U vioscy Aharevičy Hanca-vickaha rajonu zatrymany maňjak. Noču ion napař na diaučynu kala jaje chaty, kali taja viartašia domu. Schapiū za šyu, ale jana zdolea zakryča. Brat diaučynu paču lamant i vyskačy na dapanohu. Hvaltaūnik udary diaučynu nažom u hrudzi j kinušia našcioki.

Brat zdolea dahnač maňjaka, žbič z noh i zatrymač. Pašla byla vyklikanaja milicyja j chutkač dapanoha. Zatrymany, jak ušvietliłasia, — žychar Bieraścia. Diaučyna ciapier u špitali.

Ruslan Raviaka, Baranavičy

П'янныя калецтвы

У калгасе імя Кірава трактарыст даваў задні ход свайму МТЗ і патрушчы ў рэбры памочніку, які дапамагаў чапляць прычэп. Праз тыдзень у аграфірме "Беларусь" трактарам К-700, падчас выкананьня такога ж манёўру, ізноў быў цяжка траўмаваны чалавек. У абодвух выпадках мэханізатары былі выпішы. "Бітва за ўраджай" не працьвярэзла яе ўдзельнікаў. Быў нават выпадак, калі міліцыянэр давялося самому везьці зборожжа на ток, замест нецьвяро-зага шафёра, адхіленага ад працы. Агулам падчас жніва ў краіне загінулі 5 чалавек, яшчэ 17 пакалечыліся. Прывыны съмерцяу — няспраўнасць тэхнікі і п'янства.

Прадаецца комін

Даманаўскі вытворча-гандлёвы камбінат, што на Івацэвічыне, завінаваціўся раёнаму бюджету 108 млн. рублёў. Камісія па работе з маёмасцю, створаная ў райвыканкаме, цяпер прадае нерухомасць прадпрыемства: цэх шырспажыву, лесазавод, гараж, тарны цэх, мэхмайстэрню, склад гатовай прадукцыі, заправачную, цэх дрэваапрацоўкі, будынак санбыта-вых памяшканьяў, кацельню. Магчыма, на гэтыя аб'екты пакупнікі знайдуцца. А вось ці знайдуцца якія дзівакі, каб вы-класыці гроши за комін, артэзянскую сывідравіну, воданапорную вежу, прахадную, пажарную сажалку і агароджу з жалезабетонных плітаў, таксама выстаўленых на продаж, скажаць цяжка.

Алесь Ляўранюк, Івацэвічы

"Ведамасцьця" не зарэгістравалі

Гарадзенская рада ТБМ вы-прашыла аўскардзіць у пра-куратуры расшэнне гарадзенкаму, што ня даў згоды на разъмяшчэнне ў Горадні газэты "Ведамасці". Плянавалася, што гэты грамадзка-палітычны тыднёвік, заснаваны ТБМ, будзе распаў-сюджвацца ва ўсёй краіне. Гэта ўжо трэцяя адмова, якую атрымаў гарадзенскі ТБМ. Папярэд-нія дэльце тычыліся газэту "Каложа" і "Раніца".

Андрэй Мялешка, Горадня

Міні-рынак замест КБА

На другім паверсе Ашмянска-га камбінату бытавога абслуго-вания начаў прадаваць першы ў раёне крэты міні-рынак. 15 прадпрымальнікаў на 5 гадоў арандавалі гэтае памяшканье, зрабілі рамонт і паставілі там сучасныя гандлёвые пункты. Згодна з дамовай, яны яшчэ мусіць адрамантаваць фасад будынку. Усе прадпрымальнікі раней прадавалі на рынку рэспажыўства, але вырашылі перайсці пад дах — узімку ня так халодна.

Міхась Васілевіч, "Нёман-інфарм"

СТАЛЁВЫЯ

25 жніўня незарэгістраваная патрыятычная арганізацыя "Белы леґіён" наладзіла для сваіх сяброў экзамены на атрыманьне "Сталёвага барэту". Свае сілы спрабавалі 14 хлопцаў. Да апошняга выпрабаваньня — спарынгаг — дайшлі толькі 11. Яны прайшлі 30-кіля-мэтровы марш-кідок, 3-кіляметровы крос, "стомэтроўку", здалі шэраг фізычных практыкаваньняў (напрыклад, 50 адцісаньняў трэба было зрабіць за хвіліну), прайшлі паласу перашкодаў. Менавіта на паласе і атрымаў траўму адзін з хлопцаў. Ён заскочыў у задымлены будынак, адкуль траба было "вылецець" праз акно. Але ў дыме хлапец не зарыентаваўся і замест акна трапіў галавой у сцяну. Крыўдна: гэтах рыхтаваўся, а за барэт давядзенца змагацца яшчэ і налета.

6 легіянераў заслужылі права насіць "Сталёвы барэт" — адзнаку гвардый. Па набраных балах перамог хлопец ня з Менску, а з пра-вінцыі. Пры канцы мерапрыемства "Белы леґіён" наладзіў канцэрт старожытнай беларускай музыкі. На яго сабраліся колькі дзясяткаў мясцовых жыхароў — яны ўсё знаходзіліся пад уражаньнем ад відовішча, якое ім падаравалі хлопцы ў камуфляже.

Алег Тачоны

IREX-PROMEDIA

барэты

Шэсьць легіянераў заслужылі права на гвардзейскі барэт

У Горадні ўтварыўся свой Рух

Зыміцер Іваноўскі

25 жніўня ў Горадні ўтварыўся "Рух дэмакратычных сілаў горада". Старышнём новае прадвыбарчае ініцыятывы абра-ны Зыміцер Іваноўскі — мастак, намеснік старышні гарадзкой арганізацыі БНФ. Сустарышнім — Аляксандар Пагуляеў з АГП і Валянцін Бранцэвіч з Клю-бу прадпрымальнікаў. Рух называе "Гарадзенскім выбарам". Зацверджаная эмблема — алень съятога Губэрта (герб горада) з адпаведным надпісам.

Зъяўленьне Руху выклікала патрэбай стварыць кааліцыю з "актыўных грамадзяна". На гэта, здавалася б, ёсьць Каардынацыйны камітэт "Гарадзенская ініцыятыва" (той самы, які нядаўна ачоліваў Домаш), але ён застаецца клюбам старышніх партыйных і грамадзкіх суполак. Стварыць на ягонай аснове штосьці шырэйшае не атрымала-ся. Маўляю, кіраўнікі партыйных

адбылося пазней, чым ва ўсходніх гарадах краіны. Але ня выключана, што Горадня верне сабе рэпутацыю гораду з актыўнай грамадзкасцю. Палітычна актыўнай — сказаць не выпадае. Бо заснавальнікі падкрэслівалі сацыяльныя характеристы новага Руху. Маўляю, трэба звязнаць намаганні дэмакратычна настроенай публікі, каб вырашыць мясцовыя сацыяльна-еканамічныя праблемы. Калі гэта ўдасца, можна будзе разылічаць і на поспех на хуткіх выбарах у гарадзкі Савет.

Ва ўстаноўчым сходзе ўдзельнічай 21 сябрав Руху. Яны прадстаўляюць АГП, БНФ, АСДП, "Моладзь АГП", "Маладую грамаду", прадпрымальнікаў, сяброду Незалежнага прафсаюзу. Абраная Рада з 10 асобай. Удзельнікі Руху віншавалі депутаты палаты прадстаўнікоў Валеры Фралоў і Ганна Бурава. Яны абяцаюць сваю дапамогу.

Сяргей Максімовіч

дзе варта быць**Роздумы Каці Бушук**

Такую назуву мае мастацкая выставка, што адчынілася ў музеі-сядзібе "Пружанскі палац-музей". Гэта ўжо другая выставка мастачкі Каці Бушук — студэнткі 4-га курсу Менскай мастацкай вучэльні. У экспазыцію ўвайшлі 65 графічных ды жывапісных працаў. Мастачка працуе ў ангарным напрамку. Выставка прададзе да канца верасня. Зь Менску ў Пружану можна доехаць цягніком (да ст. Аранчыцы), а адтуль на аўтобусе.

Юрась Зялевіч
беларусы ў Нямеччыне

Санэты і дранікі

19 жніўня ў Вецляры адбыўся беларускі вечар. Зладзіць яго дапамагло беларуска-німецкае таварыства "Willkommen — Калі ласка". Нагодай стала 120-годзьдзе Якуба Коласа і Янкі Купалы. Студэнты з Беларусі прэзентавалі ў сваіх праграмах народныя сцравы, песні і танцы, купалаўскія санэты на німецкай мове.

Арцём Арашонак, Браўнфельс

на тыдні

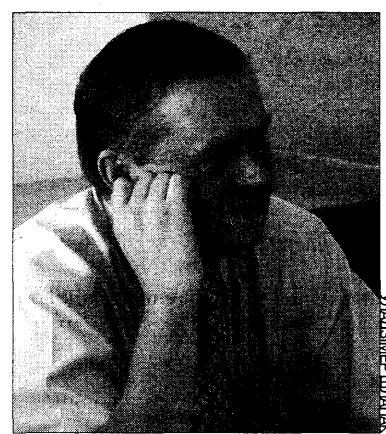
Канкурэнцыя

Кіраўніцтва БТ вінаваціць АНТ у парушэнні аўтарскіх правоў. Падстава — трансляцыя на АНТ фрагментаў матчу паміж зборнымі Беларусі і Латвіі, які ў той час паказвалася БТ. Намеснік старшыні БДТРК, апрач крадзяжу, закідае канкурантам парушэнне джэнтэльменскіх пагадненняў, перацягванье супрацоўнікаў. Шэф інфармацыйнага вішчання АНТ Юры Казяцкі адкідае абвінавачаньні і дзякуюе БТ за PR-акцыю.

Спынілася "Наша свабода"

Газета "Наша свабода" пера стала існаваць, ня здолеўшы сплаціць старшыні Камітэту дзяржканторлю Анатолію Тозіку суму кампэнсацыі за маральныя страты. Рашиэнне суду яшчэ абскарджаўшася, але раҳунак газеты і яе абсталіванье ўжо арыштаваныя. Рэдактар Павал Жук думае над стварэннем новага выдання, якое можа называцца "Время".

БАЖ заклікае да адстаўкі Падгайнага

Рада Беларускай асацыяцыі журналістуў накіравала міністру інфармаціі Міхailу Падгайнаму адкрыты ліст з абвінавачаньнімі ў выкананіні дзяржавайных замовіў па зыншчыні незалежнай прэсы і запатрабавала яго тэрміновай адстаўкі. Нагодай для звароту сталася прыпыненьне выхаду газеты "Свободныя новості".

Яшчэ адна калёна

Сёлета 30 афіцэроў беларускіх Узброненых Сілаў паступілі ў расейскіх вайсковых ВНУ. 10 з іх будучу вучыцца ў Акадэміі Генштаба Рәсей.

Маркевіч і Мажэйка — на "хіміі"

Журналісты "Пагоні" Мікола Маркевіч і Павал Мажэйка сталі на ўлік у крымінальна-прапраўчай інспіцыі. Яны здалі пашпарты і вайсковыя білеты. У іх зынялі адбіткі пальцаў. Праз паўтара-два тыдні стане дакладна вядома, дзе яны будуть адбываць пакаранье. Звычайна асульжаных разміяроўваюць па спэцкамандатурах у межах вобласці.

Гінуць чачэнскія камандзіры

Асланбек Абдулагаджыев, вядомы чачэнскі камандзір, натрапіў на расейскую засаду ў роднай вёсцы Шалі й загінуў. А ў ліпені ў калёні на Урале памёр Турпал-Алі Атгерыев, былы міністар бяспекі Чачні (родныя сцьвярджжаюць, што яго там закатавалі).

Паводле БелаПАН, "Gazety Wyborczej"

Беларусы перамаглі на Алімпіядзе

Каманда беларускіх вучняў, што ўдзельнічала ў міжнароднай алімпіядзе школьнікаў па геаграфіі ў Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы, заняла трэцяе месца. Золата — у румынаў, серабро — у палякаў, ад якіх нашыя школьнікі адсталі ўсяго на пару балаў.

"НН" пісала ўжо пра гэтую каманду ў №23. Троє з чатырох ейных удзельнікаў — наўчэнцы і выпускнікі Нацыянальнага гуманітарнага ліцею імя Якуба Коласа: Аўгініна Сідарчук, Алеся Ёкша, Зыміцер Кожух. Чацверты ўдзельнік каманды — наўчучонец Ліцэю пры БДУ Сяргей Васільев.

У Паўднёвой Афрыцы нашыя школьнікі былі тыдзены. Кожны дзень быў насычаны экспкурсіямі, знаёмствамі, заданнямі. Даўялося і прадстаўляць сваю краіну — съпявалі "Пагоню", чыталі верш "Слуцкія ткачыкі" па-беларуску й па-ангельску. Распавядалі пра Беларусь.

Жылі яны ў Дурбане, на беразе Індыйскага акіяну. Аднак выкупашца, на жаль, не давялося, бо небясьпечна: высокія хвалі і шмат камянёў каля берага. А да ўладкаванага пляжу дабраца не паспелі: алімпіядная нагрузкa не давала часу на адпачынак. Дый халодна было — у паўднёвым паўшар'і цяпер зіма.

Алімпіяда істотна рознілася ад аналагічных беларускіх. Нашыя экзаменаторы даюць пытанні (тэст), а на міжнародных спаборніцтвах прымушаюць прымяняць тэарэтычныя веды на практицы. Прыкладам, вучняў, нічога ня кажучы, паўдня вадзілі па гарадзікі раёне, а ўвечары папрасілі намалываць ягоны плян, пазначыць інтэнсіўнасць руху, ацаніць мэтазаднасць забудовы і г.д. Іншае заданне вучні рабілі ў... гіпермаркеце, якіх мала і ў Еўропе, — плошчай 700 га. У ім калія 260 крамаў, 44 рэстарацыі, некалькі кінатэатраў, тэатар ды яшчэ пляцоўка для заняткаў сёрфінгам. На аўтастаянцы побач можа зыміцца 7000 машинаў. За кароткі час вучням трэба было высьветліць усе гэтыя лічбы ды яшчэ шмат іншага: як доўга будаваўся гіпер-

маркет, колькі грошай уклалі ў яго будаўніцтва, які тавараззварот, колькі прыбылку. Нашым ліцэістам вельмі дапамаглі мэдэджэры крамы. Атрымліваць інфармацыю такім чынам не забаранялася.

Былі ё іншыя "еканамічныя" заданні. Прыкладам, вучнямі прыкладам, вучнямі паказалі камуну, якая жыла практична на поўным самазадабнені, але дужа бедна. Траба было за кароткі час прадумаць, як найлепей укласыці 5000 даляраў для найлепшага развязвіцца гэтай камуне. "Часу было, на жаль, малавата, таму гэтае заданне мы выканалі на

БЮДЖЭТ "ДАЖЫНАК", што пройдзе ў Полацку, складае 615 млн. рублёў. Падрыхтаваць горад да сувязкаванія каштавала 15 млрд. рублёў, прычым з бюджету гораду паступілі 4 млрд., з Віцебскага абласнога бюджету — 3 млрд.

ПАЦЫЕНТЫ БУДУЦЬ АПЛАЧВАЦЬ налета 35% кошту паслугаў паліклінік. Бясплатнай мэдыцына застанецца толькі для хранічна хворых і інвалідаў. Адначасова з мэтай эканоміі Міністэрства аховы здароўя мае зылікіддаваць трэцюю частку ложкамесцаў у больніцах.

НОВЫЯ МЫТНЫЯ ПРАВІЛЫ ўвозу тавараў з-за мяжы пачалі працаўцаў у Беларусі. Цяпер бяз мыту можна ўвозіць маёмасць агульным коштам ня болей за 1000 даляраў і вагой да 50 кг.

ЗМЯНІЛІСЯ ЎМОВЫ ЎВОЗУ АЎТАМАБІЛЯЎ. Калі машына наўежшая за 3 ці старэйшая за 10 гадоў або калі аўтамабіль агульным коштам ня болей за 1000 даляраў і вагой да 50 кг.

75% МЭДАБСТАЛЯВАНЬНЯ трэба сыпісваць у Менску. Але замяніць яго на новае няма як: на гэта трэба 250 млн. даляраў — чвэрць гадавога бюджету сталіцы.

КУРЫНЫХ КУМПЯЧКОЎ У РАСЕЮ сёлета прададлі ў 5 разоў больш проці мінулага году. У Мінськельгасхарчы кажуць, што хутка беларускія кумпячкі выціснуты з расейскага рынку амэрыканскую прадукцыю.

ДРАНІКІ ХУТКАГА ПРЫГАТАВАНЬНЯ зьявіліся ў крамах. Робіць іх менскія прадпрыемствы "Анега". Адной упакоўкі новага прадукту хапае на два дзясяткі дранікі. Таксама з зацілага вадой бульбяного паўфабрыкату можна хутка прыгатаваць клёцкі ці бабкі.

УНУТРАНЫЯ ЧЫГУНАЧНЫЯ ПЕРАВОЗКИ не акупаюцца. За першое паўгодзідзе беларуская чыгунка здолела пакрыць расходы па мясцовых перевозках толькі на 38,9%, а прыгарадных — на 35,8%.

ПЕРШЫ ГІПЭРМАРКЕТ збудуюць сёлета ў менскім Уруччы. Гандлёвая плошча аўтакту — 6,8 тыс. кв. м. Спэцыялізавацца ён будзе на продажы будматэрыялаў і заменіць цяперашні адкрыты рынак.

45 ТЫС. ДАЛЯРАЎ атрымае ад Сусветнага банку Нацыянальная акадэмія науک. Грошы пойдуть на распрацоўку праграмаў інфармацыйных і камунікацыйных паслуг.

ЗАПАЗЫЧАНАСЦЬ БЕЛАРУСІ ЗА ГАЗ перад Расеяй на 1 жніўня вырасла да 274,9 млн. даляраў. З іх "Газпраму" мы вінаватыя 248,2 млн. даляраў. Урад да канца года спадзяеца зьменіць гэтую лічбу на 50 млн. даляраў.

С.І., Глеб Хмельніцкі, Міхал Чарвінскі

Прынцэса з Катманду

Гады ў рады ў Беларусь заўтала сапраўдная прынцэса — Джатсанна Басьнят, родная сястра караля Нэпалу Гянэндры. Яна прыехала ў Менск разам з мужам, паслом Нэпалу ў Вялікай Брытаніі. Для прынцэсы зладзілі сустрэчы ў МЗС і Нацыянальным сходзе ды звязлі на Берасцейшчыну.

Толькі прынцэса Джатсанна ды Гянэндра ў засталіся жывыя летасць, калі іх брат прынц Дыпэндра перастралі з аўтаматычнае віントуўкі ўсю нэпальскую каралеўскую сям'ю.

Візит прынцэсы — экзотыка для Беларусі. Між тым, ён мае вельмі банальнія прычыны. Джатсанна Басьнят суправаджае свайго мужа-пасла. Хоць дыплярматычны стасунак паміж нашымі краінамі ўсталяваны яшчэ ў 1993 г., але пасольстваў няма, таму ёй вырашаюць пытанні супрацоўніцтва праз кароткатэрміновыя візы.

Менск і сталіца Нэпалу Катманду — гарады-лабрацімы. Ка-

ля 200 нэпальцаў атрымалі ў нас вышэйшую адукцыю, а гэта нямала для краіны, дзе ўсяго некалькі тысячяч чалавек маюць універсітэцкія дыплёмы. Цяпер у нас вучыцца яшчэ 56 нэпальских студэнтаў.

У лістападзе 2000 г. у Менск прыяжджалі нэпальскія бізнес-соўцы і падпісалі контракт на пастаўку ў Нэпал трактароў МТЗ на паймільёна даляраў. Прадстаўнікі нэпальскай дыяспары ў Беларусі — акцыянэры "Амкадору".

Сяргей Радштэн

Апошнія каралеўства індусаў

Нэпал — апошніе ў сьвеце індусы каралеўства. Месціцца яно ў Гімалаях. На яго тэрыторыі знаходзіцца Эвэрест — першая вяршыня сьвету. Нэпал прыцягвае турысты — тут можна пабачыць сядрэвячныя гарады Катманду й Багдапур, пакарыцы вышыні Гімалаяў, пашукаць "снегнага чалавека". Пасля акупацыі кітайцамі Тыбету ў Нэпал перасяліліся тамтэйшыя вучоныя і манахі. Урэшце, тут нарадзіўся Буда.

Пэсік і Дэлі не спыняюць спрэчку за нэпальскую землі. У самім Нэпале з 1996 г. йдзе грамадзянская вайна: маісцікі партызаны спрабуюць прысьці да ўлады.

У краіне 21 млн. жыхароў, падзеленых на 36 этнічных групах, адрозных па мове й культуры. Нэпал — другая па беднасці краіна Азіі з гадавым даходам на душу насельніцтва 150 даляраў.

Галоўным экспартным прадуктам

С.Р.

дужа пасльярова, — кажа Аўгініна. — Аднак прыкінулі, што траба будаваць школы і штосьці падобнае, каб людзі атрымалі адукцыю і навучыліся самі заробляць грошы".

Нашихм ліцэістам падалося дзіўным тое, што некаторыя з удзельнікаў алімпіяды слаба арыентаваліся па мапе. Нямецкая каманда доўга шукала сваю сталіцу Bonn, прадстаўнік расейскай каманды анікі ня мог знайсці родны Ніжні Ноўгарад.

Зыдзівіла ёй сама Афрыка: "Мы чакалі ўбачыць дзікія мясціны, — кажа А.Сідарчук, — а там суцэльныя гарадзкія эўрапейскія краівы". Што праўда, у гарадах па дрэвах лазіць малпы, а па кватэрах бегаюць яшчаркі, не раўнуючы як нашыя прусакі..."

Еже ў рацыёне ўдзельнікаў алімпіяды была пераважна эўрапейскай "Гатавалі салодкія салаты з мясцовай гародніны, — кажа З.Кожух, — але ўсе яны былі з мэню эўрапейскай кухні. Адзін раз толькі зварылі нам нейкі суп з бабоў — як ядуць мясцовыя жыхары".

Ліцэйская выкладчыца Ірина Сідарэнка ганарыцца сваімі вучнямі.

Аркадзь Шанскі

RADY FREE EUROPE
RADY LIBERTYБЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА
РАДЫЕ СВАБОДА

Новыя хвалі частоты ад 31 сакавіка 2002:

18:0

ШТОДЗЕННА (АКРАМЯ СУБОТЫ і НЯДЗЕЛІ)

БТ

СТВ
5.50 (Пт), 6.00 (акр. Пт), 17.45 (Ср), 18.35 (Пн), 19.25 (Чц, Пт)
 "Меншына. Людзі, падзеі, факты".
5.55 (Пт), 6.05 (Ср, Чц), 16.45 (Аўт), 19.15 "СТВ-спорт".
6.05 (Пт), 6.15 (Ср, Чц), 6.20 (Ср), 12.30, 16.30, 19.00, 23.05 (Ср), 23.10 (Аўт, Чц, Пт), 23.15 (Пн) "24 гадзіны".
6.30, 15.30 "Паўэр рэйндэр", ці Магутныя рэйндэр". Тэлесэрыял.
7.00, 15.00 Мультсэрыял "Жыцьцё з Луї".
7.30 (акр. Пн), 14.30 Мультсэрыял "Чалавек-павук".
8.00 (Ср), 8.30 (Чц, Пт), 19.35 "Тэма дня".
8.00 (Ср), 17.55 "Незвычайныя людзі". Дак. фільм.
8.25 (Ср), 11.00 (Чц), 11.15 (Пт), 18.25 (Аўт, Чц, Пт), 18.35 (Ср), 20.15 (Пн) Навіны СНД.

11.15 (Ср, Чц), 17.10 (Аўт), 18.25 (Ср), 18.35 (Пн), 19.25 (Чц, Пт)
 "Вітуальны сьвет".
11.30 "Яга, цёмная страсць". Тэлевізія.
12.45 "Відавочца" (Пн-Ср).
13.15 "Забойная сіла-3". Тэлесэрыял.
16.00 Мультсэрыял "Ікс-мэн".
19.45 "Добры вечар, маленкі...".
0.30 (Пн), 0.45 (Ср), 1.10 (Пт), 1.30 (Аўт), 1.40 (Чц) Хіт-момант.
2.30 (Пн), 2.55 (Ср), 3.30 (Аўт, Пт), 3.35 (Чц) Музичны канал для тых, хто ня сьпіць.

20.45 "Вечарніца".
Першы музичны канал
7.00, 7.45 "Пад'емнік". Інтэрактыўнае шоу.
7.30, 22.00 Музичныя навіны.
7.40, 22.10 Навіны спорту.
8.30 (акр. Ср), 20.30 (акр. Пн), 22.15 (Аўт, Ср), 23.00 (Пн, Чц, Пт) MegaMix.
13.00 Дзённы ІнтэрАктыв.
16.00 (Пн, Ср, Чц), 16.40 (Аўт), 17.00 (Пт) Ozon.
19.30 People mix.

17.50 Вячэрнія навіны.
18.10 Шматсэрыяны фільм "Самаванцы" (акр. Пт).
20.00 Час.
20.30 "Наши навіны".
21.00 Шматсэрыяны фільм "Прыпынак на запатрабаваныне-2" (акр. Пт).
23.05 "Вялікі хакей. СССР—Канада. 30 год". Дак. фільм (акр. Пт).
0.15 (Аўт-Чц), 0.20 (Пн) Начны Час".
1.15 (Аўт), 1.55 (Ср, Чц), 2.30 (Ср, Пт) Озон.
1.30 Сэрыял "Прышэлец".

18.50 Дабранач, дзеци!
19.35 Мясцовы час. Весткі — Масква.
21.05 Сэрыял "Закон" (акр. Пт).

Культура

17.30, 23.00 Навіны культуры.
22.00 Весткі.
23.25 "Начны палёт" (акр. Пт).

HTB

9.00, 11.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сеньня.
15.30, 19.45 Дэтэктыўны сэрыял "Дзень нараджэння буркуя-2".
16.30 (Аўт, Ср), 16.35 (Чц) Прыгоднікі фільм "Граф Монтэ-Крыста".
17.35 (Пн, Аўт, Пт), 17.40 (Ср, Чц) Крымінал.
18.40, 22.30 (акр. Пт) Сэрыял "Вуліцы разбітых ліхтароў".

2 ПАНЯДЗЕЛАК, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.15 В.Ціханаў і І.Пячэрнікаў ў маст. фільме "Даждыўём да панядзелка" ("Масфільм").
10.05 Арсенал. Програма пра войска.
10.45 Тэлебарометар. Прагноз надвор'я.
12.20 "Славянскі базар у Віцебску-2002". Выбранае.
13.05 М.Зудзіна і М.Стокі ў маст. фільме "Валянцін і Валянціна" ("Масфільм").
14.30 Акадэмік Д.Ліхачоў у відэофільме "Лісты пра добрае і цудоўнае" ("Белвідэацэнтар").

3 АЎТОРАК, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.15 А.Глушэнка ў маст. фільме "Зіна-Зінуля" ("Масфільм").
8.40 Гумарыстычны сэрыял "Магчыма, яны звар'яцелі" (ЭША).
10.30 Стадыён.
12.20 З архіваў БТ. "Вечар з Міхailам Дрынеўскім". Музичная програма.
13.00 "Жыцьцё Марыяны". Маст. фільм (Францыя). 1-я сэрыя.
14.30 "Святочная зямля-2". Дак. сэрыял (Францыя). Выпуск 1-ы.
18.35 Саюзнае веча.
18.55 Р.Шнайдэр і І.Мантан у маст. фільме "Свят жанчыны" (Францыя).

4 СЕРАДА, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.15 Камэдыя Э.Разанава "Дзяўчына баз адрасу" ("Масфільм").
8.40 Гумарыстычны сэрыял "Магчыма, яны звар'яцелі" (ЭША).
10.35 Здароўе. Тэлеаскопіс.
12.20 З архіваў БТ. "АРТ-клуб". Народная артыстка Беларусі Л.Давідовіч (1997 г.).
12.50 "Жыцьцё Марыяны". Маст. фільм. 2-я сэрыя.
14.30 Час мясцовых. Рэпартажы з правінцыі.
18.35 "Масква — Менск".
18.55 Н.Бэй і Р.Осяйн у мэлядраме "Салён прыгажосці "Вэнера" (Францыя).

ЧАЦЬВЕР, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.15 Ж.Прахарэнка ў маст. фільме "А капі гэта каханье?" ("Масфільм").
10.35 Тэлевітамін.
12.20 З архіваў БТ. "Канат". Тэлеспектакль рэжысёра У.Карпілава па п'есе А.Алегрыя (1980 г.).
14.05 "Святочная зямля-2". Дак. сэрыял. Выпуск 2-и.
14.30 Існасьць. Духоўная праграма.
18.35 "Чалавек з працягнутай рукой". Відафільм.
18.55 Ф.Ранеўская ў псыхалігічнай драме М.Рома "Мара".

5 ПЯДЗЕЛАК, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Навіны.
9.15, 17.00 (Ср, Чц), 17.05 (Пн, Аўт) "Кінз". Сэрыял.
10.05, 15.45 "Востраў Матылён". Сэрыял для дзяцей (акр. Пн).
11.00, 21.50 "Неўмыслюная Хільда". Сэрыял (акр. Пт).
15.20 "Марсупіламі". Мультсэрыял (акр. Пн).
**16.05 (Аўт, Чц, Пт), 16.10 (Ср), 16.15 (Пн) Прыгоднікі сэрыял "Гонкі на выжыванні" (Нямеччына).
18.25 Зона Ікс.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.40 (Пт), 22.35 (Аўт-Чц) Спорктурер.
**23.05 (Аўт), 23.25 (Пн), 23.35 (Ср і Чц) Сэрыял "Ідеальная пара" (Расея).
23.35 (Аўт), 23.55 (Ср, Чц, Пт), 23.55 (Аўт, Пт), 23.55 (Чц) Сэрыял "Ідеальная пара" (Расея).****

6 СУБОТА, ВЕРАСЬНЯ

БТ

7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Навіны.
9.15, 17.00 (Ср, Чц), 17.05 (Пн, Аўт) "Кінз". Сэрыял.
10.05, 15.45 "Востраў Матылён". Сэрыял для дзяцей (акр. Пн).
11.00, 21.50 "Неўмыслюная Хільда". Сэрыял (акр. Пт).
15.20 "Марсупіламі". Мультсэрыял (акр. Пн).
**16.05 (Аўт, Чц, Пт), 16.10 (Ср), 16.15 (Пн) Прыгоднікі сэрыял "Гонкі на выжыванні" (Нямеччына).
18.25 Зона Ікс.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.40 (Пт), 22.35 (Аўт-Чц) Спорктурер.
**23.05 (Аўт), 23.25 (Пн), 23.35 (Ср і Чц) Сэрыял "Ідеальная пара" (Расея).
23.35 (Аўт), 23.55 (Ср, Чц, Пт), 23.55 (Аўт, Пт), 23.55 (Чц) Сэрыял "Ідеальная пара" (Расея).****

7 СУБОТА, ВЕРАСЬНЯ

БТ

6 ПЯТНІЦА, ВЕРАСЬНЯ

БТ

- 7.15 А.Дзікі ў маст. фільме "Кутузаў".
9.15, 17.05 "Брыгада". Сэрыял. 1-я сэрыя.
10.35, 21.50 Дэтэктыўны сэрыял "Атрад па барацьбе з мафій" (Гішпанія).
12.20 "У пошуках зынкілых жывёл".
Дак. фільм. Заключная сэрыя.
13.10 В.Саломін у маст. фільме "Здаецца кватэра з дзіцем".
14.30 Сад мары.
18.35 Вострасюжетны фільм рэжысёра Б.Шадурскага "Задача з трывма невядомымі" ("Беларусьфільм"). 1-я і 2-я сэрыі.
23.15 Навіны.
23.30 Карабеўская паляванье.

24.00 Начны сэанс. Драма "Закаханы Тама" (Бельгія).

СТВ

- 8.00, 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
8.40 "Сънеданьне з Лікай".
8.45 Кіно: крымінальная драма "Бязъмежжа".
11.00, 18.40 "Аўтапанарама".
12.45 "Прысуд прыведзены ў ваканы" Дак. фільм.
16.45 "Канібалізм". Дак. фільм.
17.30 "Плянта людзей".
20.00 "Добры дзень, доктар!".
20.15 "Партрэт у інтар'еры".
20.30 "Тэатральная гісторыя".
20.45 "Чаму ў бабра нос падрапаны".
21.00 Кіно: Лэслі Нільсан у дэтэктыўной камэдзі "Камуфляж".
23.25 Кіно: Юэн МакГрэгар, Піт Пастлутэйт, Тара Фітчэральд у камэдзі "Медныя трубы".

дая—беларусь. Трансляцыя з Галяндіі. У перапынку (22.15) — Спорт-кур'ер".
23.25 Трэці тайм. Пасыялоў да матчу.
23.45 Беларуская дваццатка.
0.10 Дэтэктыўны сэрыял "Камісар Шыманскі" (Нямеччына).**СТВ**

- 6.00 "24 гадзіны".
6.15, 17.00 "Самінейа кіно з калекцыі "Hallmark": "Дэвід Ко-пэрфілд".
7.15 "У гасціях у Тофіка".
7.30 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнай". Мультсэрыял.
8.00 "Фэрма страшылды". Мультсэрыял.
8.30 "Русалачка". Мультсэрыял.
9.00, 9.30 "Футурама". Мультсэрыял.
10.00 "Канал гісторый": "Дэвід Ко-пэрфілд — майстар ілюзіі".
11.35 "Сънеданьне з Лікай".
12.00 "Пад вуглом 23 з паловай".
Дак. фільм.
12.30 "Разам". Інфармацыйна-публіцыстычная праграма.
14.15 Кіно: "Тэрмінова... Тэрмінова... Губчака".
14.45 "Такая прафесія".
15.15 "Прэм'ера на канале": "У нас усе дома". Камэдыйны сэрыял.
15.50 "Рамонт".
16.05 "Непраможны Спайдэр-мен". Мультсэрыял.

16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
18.00 "Тры хіты ў Алькатрасе".
18.30 "24 гадзіны" Тлесэрэял.
19.30 "Радыёкропка".
19.50 "Закон і крымінал".
20.05 "Гадзіна пік".
20.55 Яна Чурыкава ў праграме "Аб'ектыў".
11.00 Прэм'ера. Дэіцыяны сэрыял "Твінісы".
15.00 Расейскі экстрым.
15.30 Камэдыйна "Дванаццаць крэс-

АНТ

- 10.00 Шматсэрыяны фільм "Забойная сіла: Судны дзень".
10.55 Яна Чурыкава ў праграме "Аб'ектыў".
11.10 Прэм'ера. Дэіцыяны сэрыял "Твінісы".
15.00 Рэспубліканскі экстрым.
15.30 Камэдыйна "Дванаццаць крэс-

18.00 "Шматсэрыяны фільм "Забойная сіла: Судны дзень".
18.50 Яна Чурыкава ў праграме "Аб'ектыў".
19.00 Кіно — дзецим. "Прылятаў марсіянін у восенскую ноч".
Дак. фільм.

АНТ

- 8.50 "Сам сабе рэжысэр".
19.50 Тэлегульні "Стайка".
20.20 Камэдыйна "Шырлі-мурлі".
Культура

14.40 Кіно — дзецим. "Прылятаў марсіянін у восенскую ноч".
Дак. фільм.

15.05 "Парыскі часопіс". "Дзэйсны

фільм".

РТР

9.30 Горныя вялясыпэд. Чэмпіянат

- 16.35 "Чалавек, які застрэліў Джона Ленана". Дак. фільм (Вяліка-Брытанія).
17.45 "Страчаная шэдэўру". "Стотысяч срабранікаў". Частка 1-я.
18.15 "М.Булгакаў. Чорны снег".
18.40 Я.Святлануў. "Выбранае".
19.35 "Народны раман". Маст. фільм (Італія, 1974 г.).
21.20 Блеск-клуб.

22.10 "Прыывіды замкаў Ірлянды".
Дак. фільм (Вяліка-Брытанія, 1998).
23.25 "Джазафрэнія".
свету. Капрун. Паўтор ад 5 верасьня.

10.30 Парусны спорт. Паўтор ад 4 верасьня.

11.00 Аўтагонкі GT. Паўтор ад 3 верасьня.

12.00 Пляжны волейбол. Сусветнае турнір.

13.00 Пляжны волейбол. Сусветнае турнір. Аўстралія. Мужчыны.

Паўтор ад 4 жніўня.

14.00 Экстремальныя віды спорту.

15.00, 18.00 Тэніс. US Open.

Дзень адзінаццаты.

17.45 Нью-Ёрскія гісторы.

19.00, 1.15 Скачкі на лыжах з трампліну сэрыя GP. Лахці. Жывая трансляцыя.

20.45 Тэніс. US Open. 1/2 фіналу.

Жанчыны. Жывая трансляцыя.

0.00 Гонки на матацыклах сэрыя GP.

НТВ

- 9.25 "Зусім сакрэтна".
10.15 "Во будзене съмяяцца".
Віктар Каклюшкін.

10.50 Смачныя гісторы.

16.35 "Увага. Вышукі".
21.30 Камэдыйна "Зараражаная зброя".

Эураспорт

9.30 Горныя вялясыпэд. Чэмпіянат

9.30 Камэдыйна "Тры плюс два".
15.00 А.Лугачова, П.Кіркораў, В.Лявонцеў у юбілейным канцэрце А.Задзіна.
17.00 "Мая сям'я".
17.55 "Аншляг".
19.25 "Лістара".
19.55 "Стань зоркай".
20.50 Вострасюжетны фільм "Ананконда" (ЗША).

22.40 Моладзевая камэдыйна "Амэрыканскі піор" (ЗША).

Культура

10.40 Вуглы манэжу.

11.05 ГЭР.

11.20 "У нязьведанае". "Гіганцкая зъмяя".
15.05 "Мой малодшы брат".
Дак. фільм.

13.30, 21.00 Навіны культуры.

13.45 Магія кіно.

14.15 "Дзікайя прырода". "Вараны".
Дак. фільм.
15.10 "Хто там...".
15.40 "ХХ стагодзьдзе. Выбранае".
"Сузіранне начы". А.Галубкіна.

16.20 "Доктар флязофі". Тлескінські.

17.45 "Дом актора". "За тры гадзін ад Масквы".
18.25 "Сфэры".
19.05 "Раунівец".
20.00 "Лінія жыцьця".
21.20 "Сабатаж!".
22.55 "Прыывіды замкаў Англіі".
Дак. фільм (Вяліка-Брытанія, 1996).
Эураспорт

9.30 Конны спорт. Кубак нацыі.

Паўтор ад 4 верасьня.

10.30 Тэніс. US Open. 1/2 фіналу.

Жанчыны. Паўтор ад 6 верасьня.

12.30 Скачкі на лыжах з трампліну сэрыя GP. Лахці. Жывая трансляцыя.

14.45 Гонкі на матацыклах, Партугалия.

17.15 Скачкі на лыжах з трампліну сэрыя GP. Паўтор ад 7 верасьня.

18.00 Тэніс. US Open. 1/2 фіналу.

Мужчыны. Жывая трансляцыя.

23.30 Вэяліспорт, тур Гішпаніі, Вуэльта. Жывая трансляцыя.

0.15 Футбол. Чэмпіянат Эуропы.

2.15 Гонкі на матацыклах, Партугалия, агляд.

паднябесць".

Эураспорт

9.30 Тэніс. US Open. Фінал. Жанчыны.

12.00 Гонкі на матацыклах, Партугалия. Жывое ўключэнне.

17.15 Вэяліспорт, тур Гішпаніі, Вуэльта. Жывая трансляцыя.

18.30 Лёгкая атлетыка IAAF, GP II.

20.00 Футбол. Чэмпіянат Эуропы, Эўра 2004, Агляд.

21.30 Тэніс. US Open. Фінал. Жанчыны.

22.30 Аўтагонкі сэрыя GP, Дэнвер.

23.45 Супэрбайк. Заезд 1, Нідэрланды.

0.15 Супэрспорт, ЧС, Нідэрланды.

1.00 Супэрбайк. Заезд 2, Нідэрланды.

1.30 Гонкі на матацыклах з калясай. Чэмпіянат съвету. Нідэрланды.

21.30 Фільм-катастрофа "Пекла ў дэрлянды".

надвор'е

Восень

Кліматычнае восень доўжыцца ў Беларусі ад 11-ці тэмпературы зініжаючыца на 4—6 градусаў у парадайны з жнівнем. Але ў першай і другій дэкадах даволі часта вяртасці падзяляюцца ўздымкі, брызгі для съвесткай рэвалюцыі".
Дак. фільм.
13.20 "Вакол свету".
14.15 "Дыялягі пра жывёл".
15.05 "два раіялі".

16.05 "Пакой съмеху".
17.00 Джэк Нікалсан, Глен Клоўз, Пірс Броснан, Дэніз Бітва ў камэдыйнай фільме "Роб Рой".
20.30 "Наши навіны".
21.00 Марлен Брандо і Вэл Кілмер у вострасюжетным фільме "Востраў доктара Мора".
22.00 Кім Бейсінгер і Вэл Кілмер у фільме "Спрынгінін".
0.15 "Спорт за тыдзень".
10.40 Сетка.ru.
11.05 Нядзяўля гісторы.
11.20 "У нязьведанае". "Гіганцкія зъмяі".
11.50 "Печкі-лавачкі".
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Графаман".
14.10 Зорнія гады "Ленфільму".
14.50 Шэдэўры съвесткага музычнага тэатру. Дз.Расіні. "Свільскі цырк".
17.30 "Натапі. Тры жыцьці Натальі Ганчаровай".
18.00 "Вашым даме".
18.25 "У вашым даме".
19.05 "Раунівец".
19.50 "Раунівец".
Дак. фільм (Італія, 1964).

20.05 Праграма перадач.
20.10 "Госць у акторскай студыі".
Лоўзан Бзак.

21.00 Культ. кіно. "Вітгенштайн".
Маст. фільм (Вяліка-Брытанія — Японія, 1993).

22.45 "Прыывіды замкаў Шатляндій".
Дак. фільм (Вяліка-Брытанія, 1998).

23.35 Я.Святлануў. "Выбрана

Далейшы лёс невядомы

Бязылтасны час зынішчае ня толькі дакументы ды помнікі — памяткі нашай мінуўшчыны, якія мы яшчэ не навучыліся берагчы. Іншы раз зынікаюць і людзі, якія пакінулі значны сълед у падзеях мінулага стагодзьдзя. Гэтак сталася з шэррагам дзеячоў беларускай павеніннай эміграцыі. Мы ня ведаем, што зь імі...

Дасьледнікі гісторыі беларускай эміграцыі альбо беларускага вызвольнага руху на Бацькаўшчыне часта сутыкаюцца з гэтай проблемай — бракуе звестак пра лёс таго ці іншага дзеяча. Пакуль грамадзка-палітычнае жыццё ёсьрод эмігрантаў было жывейшае, пакуль выходзілі дзесяткі газетаў, бюлетэніў, часопісаў, можна было прасачыць і жыццёвё шлях нейкага беларускага дзеяча. Аднак эмігранты пастарэлі, сіла ўжо ня тая. Распадаюцца арганізацыі, ціха паміраюць выданні, у якіх можна было знайсці звесткі. Таму часта ў біяграфіі якога замежнага беларуса даводзіцца пісаць "далейшы лёс невядомы" ды ставіць замест году съмерці пытальнік.

Ян Пятроўскі не адказвае

Сёлета вясной з Амерыкі прыйшла вестка пра съмерць вядомага беларускага эмігранта, пісьменьnika, перакладчыка Плятона на беларускую мову Яна Пятроўскага. Быў падрыхтаваны й мусіў выйсці ў "НН" нэ克拉ёг, але ў апошні момант яго зъянялі з паласы: так і не атрымалі пачынкаўдзяньня да нашых эмігрантаў, што Пятроўскі сапраўды памёр. Нам перадавалі, што ў ягоным доме ніхто не падыходзіць да тэлефона, а туды паехаць, каб высьветліць лёс Пятроўскага, няма каму.

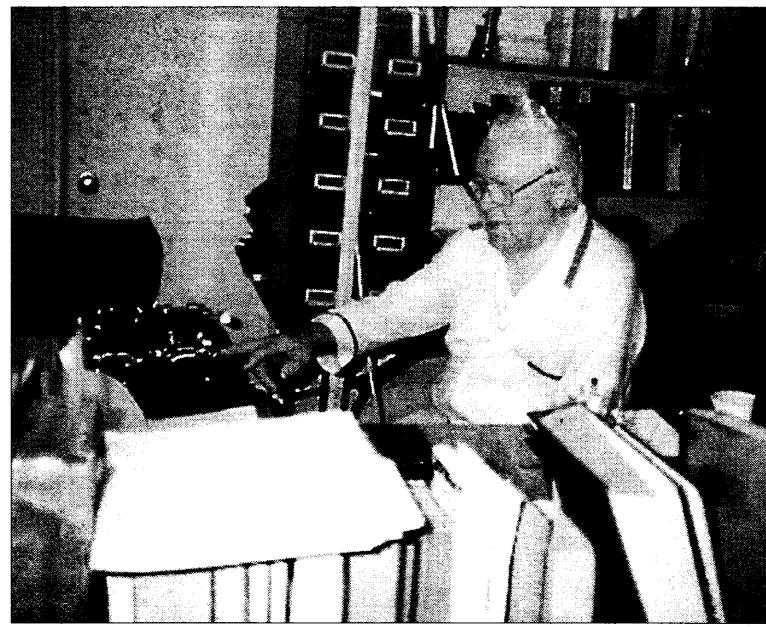
Лявон Юрэвіч зь Нью-Ёрку згадвае, што калі некалькі гадоў таму ён быў у Пятроўскага, той "жыў адзін у доме, ад якога да крамы трэба ехаць, каб набыць што да стала. І хоць побач хаты стаяла машина, за руль ён, натуральная, не сядáў — тэр было прасці або суседзяў, або знаёмых... Зь Пятроўскім мы перавоньваліся, але сувязь перарвалася, калі ён пераехаў у дом для састарэлых, бо хатні тэлефон адлучылі, а каардынаты ягоных знаёмых я ня меў".

Змагароў лёс

Алесь Змагар (Яцэвіч) — вядомы беларускі эміграцыйны паэт, пісьменьник, выдавец, грамадзкі дзеяч. Юнаком ён браў удзел у Слуцкім паўстанні, пасля ваяваў супраць бальшавікоў у складзе аддзелаў "зялёных" на Случчыне. На Захадзе апынуўся пасля вайны. Ствараў беларускі друку прозыўшча ягонае згадвалася", — піша Запруднік. Застаўся невядомым і лёс Леаніда Швайчука, які жыў у Вялікай Брытаніі. У беларускім грамадзкім жыцці ён узделу ня браў. "Пазнейшыя спробы знайсці ягоныя съяды ніякіх вынікаў не далі", — адзначае аўтар "Дванаццаткі".

Выкраданы

Лявон Юрэвіч лічыць, што проблема "зынкнення" Пятроўскага альбо Змагара "адрозная ад сапраўднага зынкнення, прыкладам, бацькі Антона Адамовіча — чалавека, што выйшаў з дома і насамрэч зынк, або зынкнення Уладзімера Дудзіцкага — па сутнасці, невядома, у якой краіне ён зынк". Сапраўды, проблема высьвяленыя лёсаў Яна Пятроўскага і Алесі Змагара нашмат прасцейшая, чым таго ж Дудзіцкага. Юрэвіч лічыць, што беларускія арганізацыі "маглі б даслаць афіцыйнае запытаць і атрымалі б адказ — дакладны адрес таго дому ці

Ян Пятроўскі ў сваім рабочым кабінэце. Цяпер ягоны тэлефон маўчыць. Фота з архіву Лявона Юрэвіча

дакладную дату съмерці". А лёс Уладзімера Дудзіцкага могуць праясніць хіба архівы КГБ. Паводле адной з вэрсіяў, на пачатку 1970-х ён вырашыў вярнуцца на Бацькаўшчыну. Больш яго ніхто ня бачыў, хоць і хадзілі чуткі, што Дудзіцкага сустракалі ў мардоўскіх лягерах. Ён быў вялікім паэтам, а адпомысціць бальшавікі яму маглі за тое, што ён нейкі час кіраваў беларускай службай радыё "Свабода". Пашукі съядлоў Уладзімера Дудзіцкага, якія вяліся на пачатку 1990-х, у апошнія гады зусім прыпыніліся.

Зараслы ў іхнае

Некаторыя эмігранты "зынкні" съядома: не хацелі раскрываць месца свайго пражывання, бо баяліся за сваё жыццё і за жыццё іхнае. Кулак, наш ляснічы Ігнатай, Перавалоцкі, некалькі маладзейшых пажаніліся на нашых баптыстках і жылі ў Фраме. Карповіч стаў баптыстам і жыў. Казаў, што ня можа пераслаць гроши, бо Аргентына не пушчает за граніцу. У Парагвай, паколькі ведаю, памёр Курэц, Сувой, Гучок і многія другія. Тамашвіц быў у Балівіі, меў краму, ажаніўся з кечувай... У Берысе жыў астаткі перадваенных наших

раў ён жыў пад Івацэвічамі, памёр у 1987 годзе.

Найперш не выйдзяліся на эміграцыі былыя ўдзельнікі беларускага антыбальшавіцкага партызанскага руху, якім у другой палове 1940-х удалося перайсці на Захад. Вядома, што ў 1949 г. каля 100 былых партызанаў, пераважна з Палесься, выехаў пад Паўднёвую Амэрыку. Жылі яны ў Бразыліі, Аргентыне, Парагваі, Балівіі. Пра іх лёс удалося даведацца толькі дзякуючы лісту, які ў сакавіку 1988 г. быў надрукаваны ў № 342 газеты "Беларускі голос" (Таронта). 80-гадовы Сыцяпан Гукалюк, адзін з апошніх жывых партызанаў, пісаў з Бразыліі да рэдактара "Беларускага голосу" Сяргея Хмары:

"Усе амаль нашыя дружбыкі ўжо пайміралі. Рэдка хто яшчэ жыве з тых, што тады пераехалі ў Бразылію. Маладзейшыя потым перасяліліся ў Парагвай, дзе мелі добрую працу, некаторыя ў Аргентыну, але там было чула час неспакойна, бо эта бандытска чырвоная кідала бомбы і страліла людзей нават у Буэнас-Айрэсе, пакуль іх вайскоўцы не прысьмірыйлі. Некаторыя паехалі ў Балівію.

Трымаліся мы разам, пакуль жыў Харэўскі, ён добры быў камандзёр. Пры ім у Порт-Алегра была і нашая взаўганская арганізацыя. Па съмерці вёў Перагуд, а па яго съмерці ўсё замерла. Жонка Перагуда мясцовая і зусім з намі ня зналася і не гаварыла. Сягоння калі яшчэ хто і жывы, дык зарос у іхнае, і нават калі сустрэнешся з кім, дык ламае язык, больш слоў мясцовых, чым нашых. Сілюк даўно памёр. Памёр і Сілівончык, і Гарывада, і Струк. У Аргентыне — Кулак, наш ляснічы Ігнатай, Перавалоцкі. Некалькі маладзейшых пажаніліся на нашых баптыстках і жылі ў Фраме. Карповіч стаў баптыстам і жыў. Казаў, што ня можа пераслаць гроши, бо Аргентына не пушчает за граніцу. У Парагвай, паколькі ведаю, памёр Курэц, Сувой, Гучок і многія другія. Тамашвіц быў у Балівіі, меў краму, ажаніўся з кечувай... У Берысе яшчэ астаткі перадваенных наших

старых эмігрантаў, а больш іхныя сыны трываюцца Беларусчыны. Прайда, гавораць на палаўні па-беларуску, а напала він па-расейску, але ў гэтym сваім клубе даюць часамі беларускія танцы і песні, побач расейскіх, і нават выхадзяць на парады ў беларускай віратыцы, аднак усе яны дурнія камуністы, бо кажуць: там (у БССР — С. Ё.) воля для беларусаў...

Ня ведаю, хто яшчэ жывы ў Балівіі. Не перапісваюся. Ня ведаю нічога і аб Краі. Як хіба ведаце, у нас была пастанова не пісаць туды да радакоў, каб не нарабіць ім бяды ды не навесціць на наш сълед чакістаў, якія за намі ахвоціліся і ў Германіі, і па-за ёй. Некаторыя тут пазъмянілі свае імёны на мясцовыя, дык і не пазнаеш, што пад ім наші. Дзеци звычайна не гавораць па-нашаму і нават не разумеюць. Але некаторыя, як у Аргентыне, пааконччалі ўчэрытаты і маюцца нязгоры. Пару ў Куритыбе ажаніліся з палячкамі і проста спалячыліся. Так што з тae сotкі, якія тады выехали, засталося ўжывіх хіба пяцёх, мо пару больш валачыўся па дзікіх мясцох, страліячы зъвера, як Ваш Таўпека, аб якім Вы ўспомнілі.

Вось хіба адпісаў вам на ўсё. Дык жывіце здаровы!

Сыцяпан Гукалюк

Пра лёс самога Гукалюка паведаміць ужо не было каму...

Сяргей Ёрш

Гэтым артыкулам "Наша Ніва" адкрывае новую рубрыку, у якой гатовая друкаваць съведчаныя пра ўсіх зынкільных патрыётаў Беларусі.

Беларускі канцэрт у Буэнас-Айрэсе, пачатак 1950-х. Многія беларусы ў Аргентыне верылі савецкай пропагандзе, што на Бацькаўшчыне іх чакае вольнае і заможнае жыццё. Толькі адзінкі змаглі вярнуцца з СССР назад.

Алесь Змагар

школьніцтва ў Аўстрый, кіраваў вайсковай арганізацыяй "Беларускі вызвольны рух", рэдагаваў газету "Незалежная Беларусь". Змагар — аўтар шматлікіх кніг паэзіі, апавяданняў, раманаў "Случчына ў вагні".

15 кастрычніка 1993 г. "ЛіМ" зъмісціў зацемку пра тое, што "Алесь Змагар сустракае 90-годзьдзе". Што зь ім сталася далей — невядома. Лявон Юрэвіч спрабаваў высьветліць лёс Алесі

Активіст беларускага нацыянальнага руху на Палесці ў 1920—40-я гады Васіль Bielik (Bielik, Пінскі) пасля вайны жыў у ЗША альбо Канадзе. Быў жывы яшчэ ў 1992 г. Далейшы ягоны лёс невядомы.

На аснове растварапшы

Распрацаваны новы сродак ад хваробаў пячонкі

Новы гепатапратэктар — прэпарат для паляпашэння дзейнасці пячонкі — быў распрацаваны дзяячуючы таму, што ў менскім Батанічным садзе быў высадкова выяўлены новы сорт растварапшы — расылны, падобнай да дзядоўніку.

У шырока разрэкламаваных лекаў "Эсэнцыяле фортз", якія вырабляюць у Расеі, зьявіўся беларускі канкурэнт. Першы айчынны гепатапратэктар створаны на кампаніі "Белдзяржуніверситет". Праўда, клінічныя выпрабаванні і препарата скончачца толькі праз два гады, а купіць яго ў аптэцы можна будзе ў 2005 г.

Як паведаміў "НН" загадчык катэдры ўладзімер Курчанка, патрэба ў прэпараце вялізная: аб'яднанне "Фармацыя" выдатковое штогод на закупку замежных аналягаў 500 тыс. далараў. Дарагі лекі, але неабходны хворым на разнастайныя формы гепатыту, цырозу, жоўцекамянёвай хваробы. На сусветным рынку вядомыя вытворцы такіх прэпаратаў — Бугоршчына, Нямеччына, Ра-

сея. У Беларусі дагэтуль такія лекі не вырабляюцца: іх купляюць у Расеі й Бугоршчыне (немецкія занадта дарагі, таму "Фармацыя" ад іх адмовілася).

Распрацоўцы беларускага гепатапратэктару, што дзюжылася больш за год, дапамагла выпадковасць. У Батанічным садзе НАН Беларусі быў выяўлены новы сорт растварапшы (*Silybum*), якую выкарыстоўваюць як сырэвіну для флявалігнану — асноўнага складніку прэпарата. У замежных аналігах гэты сорт не ўжываецца. Між тым, даследаваны беларускіх навукоўцаў паказалі, што дзяячыя лекаў, вырабленых на базе новага сорту растварапшы, будзе больш устойлівым.

Растварапша, як паведаміла "НН" загадчыца лябараторыі лекавых расылінай Батанічнага саду Лідзія Кухараўа, была завезеная ў Беларусь некалькі гадоў таму. Верагодна, тое, што расыліны падаюці з розных месцаў, і паспрыяла зъяўленню новага сорту. Цяпер у Батанічным садзе займаюцца мэтанакіраваным развядзеннем новага сорту растварапшы.

Хуткасць съятла зъянілася

Хуткасць съятла магла зъменышыцца за мільярды гадоў, што мінулі ад узньікнення Сусьвету, паведамляючы аўстраўлійскім фізыкам. А калі хуткасць съятла непастаянная, дык і Альберт Айнштайн памыляўся. І ягоная тэорыя адноснасці разам са знакамітай роўнасцю $E=mc^2$ ляціць у съметніцу.

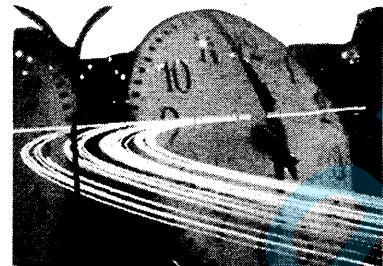
Фізыкі грунтуюцца на наўгараннях за далёкім ад Зямлі квазарамі — аб'ектамі, падобнымі да зорак, але ў мільярды разоў ярчайшымі за іх. У іх спектры відаць харктэрныя палосы, якія пакінуły пэўныя атамы. Аказваецца, што сёняння — гэтыя самыя атамы пакідаюць трохі іншыя сълед. Могуць быць дзівзе прычыны такай аномаліі: альбо ў мінулым хуткасць съятла была большая, альбо зрад электрона быў меншы.

Фізыкі даводзяць, што апошнія мог зъяніцца, бо гэта супярэчыла б фундаментальнім законам існавання "чорных дзірак".

Вэрсія ж пра тое, што ў далёкім мінулым съятло мела большую хуткасць, дазволіла б развязаць шэраг касмалягічных загадак. Адна з іх — дзівоснае падабенства частак космасу, якія пры сёняншнім хуткасці съятла на мелі ніякіх магчымасцяў кантактаваць паміж сабой. А калі паміж імі не было кантактаў, чаму ж яны падобныя, як блізьніты?

Па-другое, калі ўжо мы мусім выцягнуць адну з цаглін з муру тэорыі адноснасці, дык чаму б не крануць іншых, напрыклад, аксіёмы, што хуткасць съятла нельга перавысіць? Што тады зробіцца? Зъявіцца шанц праляцець праз усю Галактыку меншым за 100 тысяч гадоў.

Гаворкі пра зъмену фізычных канстантаў за працяглы час не супярачаць тэорыі фізыкі. Мы

проста **ня** можам заўважыць гэтыя зъмены, бо яны вельмі павольныя. Калі ўявіць гіганцкі сусветны гадзіннік, дык чалавече жыццё будзе вымярацца па сэкундай стрэлцы, а хуткасць гэтых зъменаў — па гадзінай.

Балота зъела гарады

Індзейцы мая самі выклікалі съутаццю, якая прымусіла іх пакінуць вялікія гарады і шукаць новыя жыццёўкі прасторы, — заўшні ўпльбу на навакольнае асяроддзе пазбавіў іх вады. Да такой высновы прыйшла група вучоных пад кірауніцтвам Нікаласа Данінга і Вэрнана Скарбара з університету гораду Цынцынаці.

Археалагічныя раскопкі працягваліся ў нізінах сёньняшніяе Гватэмалы і Бэлізу. Навукоўцы аналізавалі адклады ў натуральных вапняковых мульдах, так званых "баяс". Цяпер гэта твары, але яшчэ 2000 гадоў таму на іх месцы былі глыбокія азёры. Паблізу іх аж чатыры тысячи гадоў таму пачалі зъяўляцца гарады мая. А калі 950 г. н.э. жыхары раптоўна пакінулі многія з іх. Пахаваныя ў джунглях, гарады мая былі наноў адкрытыя толькі ў сярэдзіне XIX ст. Аднак

Матэрыялы паласы надрыхтавалі Сяргей Санько, Аркадзь Шанскі з выкарыстаннем матэрыялаў БелПАН, Reuters, Gazer'ы Wyborz'ай

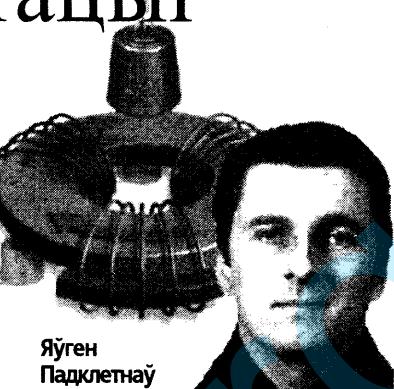
Загадка антыгравітацыі

З часоў адкрыцця закону сусветнага прыцягнення размовы пра эфекты антыгравітацыі успрымаліся як фантазіі. На тое закон і сусветны, каб яму падпрацоўвалася ўсё ў Сусьвеце. Ня выключана, што съутацця можа зъяніцца, калі будзе зданыя эксперыментальнаяе падверджанье выніку працы расейскага навукоўца Яўгена Падклетнава, зробленай яшчэ ў 1992 г. у лябараторыі звышправаднікоў Тэхналягічнага ўніверситету Тампэрэ (Фінляндія). Праўда, беларускія навукоўцы ў рэалістычнасці гэтага сумняюцца.

Тады Падклетнаву ўдалося зафіксаваць аднапрацэнтную страту вагі прадметамі, зъмешчанымі над вялікім звышправадным дыскам, раскручаным пераменным электрычным токам да 5000 абаротаў у хвіліну.

Паўтарыцы эксперымент Падклетнава пакуль ніхто ня здолеў. Але спробы ёсьць. У стварэнні антыгравітацыйнага прыбора зацікаўленая карпарацыя "Boing". NASA выдатковала ўніверситету Агая (ЗША) грант у 600 тыс.

Растварапша, як паведаміла "НН" загадчыца лябараторыі лекавых расылінай Батанічнага саду Лідзія Кухараўа, была завезеная ў Беларусь некалькі гадоў таму. Верагодна, тое, што расыліны падаюці з розных месцаў, і паспрыяла зъяўленню новага сорту. Цяпер у Батанічным садзе займаюцца мэтанакіраваным развядзеннем новага сорту растварапшы.

Яўген
Падклетнав

свою тэорию.

Аднак прафэсар Яўген Таўкачоў, які працуе ў менскім Інстытуце фізыкі НАН, да сэнсацыі ставіцца скептычна. "Над перадоленнем сілы гравітацыі біліся многія навукоўцы. У Расеі сваім часам укладлі дзясяткі мільёнаў далараў у распрацоўку гэтай ідэі. Аднак усё марна. Антыгравітацыямагчымая ў макрасъвеце (для ейнага апісаныя ў фізыцы ёсьць спосабы), але ў мікросъвеце, на Зямлі, — гэта немагчыма. Калі робяцца заявы, што антыгравітацыя дасягнутая на Зямлі, можна адназначна сказаць, што гэта блеф".

Дарогаў да Стоўнхенду ня будзе

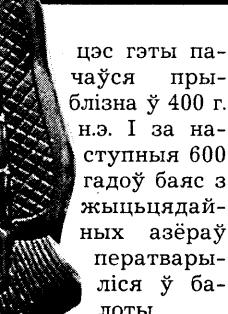
Стоўнхендж, капішча бронзавага веку, што месцынца ў Вялікай Брытаніі, паблізу гораду Солсбэры, належыць да ліку помнікаў гісторыі і культуры сусветнага значэння. Аснову яго ўтварае кола стаячых камянёў, якія задаюцца напрамкі на пункты небасхілу, звязаныя са значнымі астранамічнымі падзеямі, у прыватнасці, з летнім сонцаваротам. Мяркуючы, што людзі ажылі гэтыя мясціны яшчэ 10 тыс. гадоў таму. Сам помнік датуецца 2300 г. да н.э. і, акрамя астранамічнага прызначэння, выкарыстоўваўся як месца рытуальных пахаваньняў пляменных правадыроў.

Штогод помнік наведваюць 800 тыс. турыстаў з усяго съвету. Прыхільнікі нэалаганскаў руху New Age зъяжджаюцца туды съятаваць летні сонцаварот. Гэта ня можа не адбівацца на стане навакольля Стоўнхенжу. Каб палепшиць съутаццю і стварыць для наведнікаў больш рамантычныя ўмовы, брытанскі ўрад, як паведаміла агенцтва "Reuters", распрацаваў плян вяр-

таныя Стоўнхенжу да жыцця. Плян прадугледжвае закрыццё блізкіх да помніка дарог, а таксама перанос на большую адлегласць аўтастаянак. Разлогі падвойны: паспрыяюць узнаўленню аўры манументальнага месца. Гэкткі зъмены будуть каштаваць ураду 89 млн. далараў.

У Беларусі падобных паскладанасці помнікаў пакуль ня выяўлена. Аднак археоляг Эдвард Зайкоўскі даследаваў на паўднёвым беразе Янавага возера на Полаччыне збудаваныя з вялізных абчасаных камянёў, якое, на жаль, да нашага часу захавалася не найлепшым чынам.

тут 80—90% тэрыторыі. Сёняння гэтыя абшары амаль бязълесныя.

Анtrapагенные крызисы — даволі частая зъява ў гісторыі, мяркуе археоляг Мікола Крывальцовіч. Яны вядомыя па археалагічных даследаваннях і Амэрыкі, і Эўропы, і Акіяніі. "У Беларусі гэтая зъява не вывучаецца: тут патрабуеца шырывае супрацоўніцтва археолягіягай і экологияй. А у Польшчы і ў Украіне тэарыя падобных зъменаў зрабілася неад'емнай часткай ландшафту многіх новых гарадаў".

"Наши адкрыцці — гэта выразная перасцярога сучасным людзям. Яны паказваюць, на сколько згубныя вынікі зъянішнія плошчы трапічных лясоў", — пішуць навукоўцы, падкрэсліваючы, што на свае вочы бачылі, як зъянішнія лясы на значайнай тэрыторыі Украіны, і насељніцтва мусіла зъяніцца гаспадарчую стратэгію: заніца гадаваньнем жывёлы заміж ранейшага земляробства. Тады, дзе людзі не змаглі прыстасавацца да экзайлічных зъменаў, прыйшло іншае насељніцтва. Тое саме здарылася і на тэрыторыі Украіны, дзе ў III тысячагоддзі з іх зъяніліся лясы. На початку 90-х, калі вучоныя ўпершыню наведалі паднёўвія раёны Гватэмалы, лясы займалі

Як прыватызацыю праводзіў Піначэт

Сёння, разважаючы пра эканамічныя праблемы Беларусі, шмат хто схільны шукаць рэцэптаў паляпшэння сітуацыі ў Аўгуста Піначэта. Цяжка парадаўца тое, што адбываеца сёньня ў нашай гаспадарцы, з Чылі 1970—80-х. Аднак веданыне хады рэформаў Піначэта можа быць карысным у часе аналізу эканамічных і палітычных пракэсаў, што адбываюцца ў нашай краіне. Урэшце, адзінаўладны кіраўнік Беларусі мае столькі ж магчымасцьця для правядзення "рэформаў зъверху", колькі чылійскі дыктатар.

Трохі пра Піначэта

Аўгуста ў гарце Піначэт нарадзіўся ў 1915 г. у сям'і млыніка марскога порту, продкі якога эмігравалі ў Чылі з Францыі. Піначэт меў рэпутацыю самага рэлігінага генэрала. Сям'я Піначэта (так вымаўлялася родавае прозвішча па-француску) вызначалася палімнай рэлігійнасцю. Ён абраў кар'еру вайсковца і міланакравана прасоўваўся па службовай лесьвіцы. Пасля вучэльні паслужыў лейтенантам у палку, потым паступіў у вайсковую акадэмію, дзе атрымаў спэцыяльнасць "афіцэр генэральнага штаба". Выкладаў вайсковую географію і лётгіку ў ВНУ Чылі, ЗША й Эквадору. Апублікаваў дзясятак кніг па географіі, геапалітыцы, вайсковай гісторыі, атэнкі якіх такія ж неадназначныя, як і думкі пра іх аўтара. У 44 гады зрабіўся генэралам, быў прызначаны на пасаду начальніка штабу дывізіі. За часамі прэзыдэнта-марксіста Сальвадора Альенда генэрала Піначэта прызначаюць начальнікам Генэральнага штабу, а затым — галоўнамакандуючым сухапутнымі войскамі. Піначэт быў блізкім сябрам і дарадцам прэзыдэнта, але гэта не зашкодзіла яму з узделам авіяцый і артылерыі зьдзесініць 11 верасня 1973 г. вайсковы пераварот.

Зъмены ўлады вымагала сітуацыя ў дзяржаве. Урад Альенда распачаў татальну нацыяналізацыю, адбываўся стыхійныя заходы дробных і сяродніх прадпрыемстваў — т.зв. "народная прыватызацыя", пагаршалася становішча з прадук-

тысяч чалавек і больш за сто тысячаў прайшлі праз турмы. Ад рэпрэсіяў пацярплеў 1% насельніцтва краіны, што малаяўнічаю стужка працягнулася ўздоўж ціхаакіянскага ўзьбярэжжа. Аднак хто-нікто лічыць вайсковы пераварот Піначэта і наступныя рэпрэсіі "гвалтам у адказ": трох гады кіраваньня Альенда былі часам гвалтоўнага пераразмеркавання ўласнасці, спробай стварыць сацыялізм кубінскага тыпу ў цалкам капиталістычнай краіне. Калі б Альенда гэта ўдалося, гэта нанесла б краіне куды болей шкоды, чым жорсткае кіраванье Піначэта. "Паглядзіце, што рабілася на Кубе, у Камбодже, Нікарагуа", — абараняючы генэрала яго пасыядоўнікі.

Страх у падмурку лібералізму

Замест сацыялістычнае мадэлі эканомікі Альенда, якая ставіла сацыяльна-накіраваныя, але не-рэалістычныя задачы, генэрал Піначэт прапанаваў ліберальную. "Культ страху", заснаваны на рэпрэсіях, стаўся своеасаблівым падмуркам палітычнай стабільнасці, неабходнай для пасыпховага ўкаранення новай эканамічнай мадэлі. Генэрал запрасіў ва ўрад маладых чылійскіх эканамістаў — прыхільнікаў манэтарысцкай школы і свабоднага рынку. Да 1975 г. яны склалі праграму радыкальнага зъменення эканомікі, названую "шокавай тэрапіяй", сутнасць якой — у адмаўленні ад усіх формаў дзяржаўнага рэгулявання, рэзкім скарачэнні

Піначэт не глядзеў, як заўтра ляжа ўсходняя альбо заходняя карта, адкуль падыме веци, не падстройваўся пад палітычную каньюнктуру.

вялікую колькасць асноўных фондаў дзяржавы й значную долю банкаў. Спэкуляцыі стымулюваліся адначасовай лібералізацыяй і прыватызацыяй банкаўскай сферы, што незвычайна палегчыла атрыманне крэдытаў дзякуючы фармальным і не-фармальным сувязям. Банкаўская сфера была цалкам лібералізаваная. Цэнтрабанк не кантроліваў працэнтавых ставак.

Зъмены адбыліся на толькі ў рэальні і фінансавыя сектараў эканомікі, але і ў сферы адукациі й мэдыцыны. У адпаведнасці з праграмай Нацыянальнай систэмы службаў аховы здароўя, з 1975 г. дзяржаўная мэдыцына абслугоўвала толькі 30% насельніцтва. Усе астатнія мусілі карыстацца паслугамі прыватных лекараў. З 8 університетаў дзяржавы зрабіліся прыватнымі.

Высокая эканамічная актыўнасць, уласцівая першым двум этапам рэформаў, была толькі бачнасцю: замежныя інвестыцыі траплялі з большага ў шматлікіх фіктыўных кампаній і банкі. Усеагульная лібералізацыя адкрыла магчымасць атрымання спэкуляцыйных прыбытоў з наступным вывазам іх за мяжу — нешта накшталт таго, што адбываюцца ў Расеі на пачатку 90-х.

Разам з тым, у Чылі ішла баражца з гіперінфляцыяй. У сярэдзіне 70-х узровень інфляцыі складаў каля 600% у год. З дапамогай "шокавай тэрапіі" да 1976 г. удалося зъменышыць прырост спажывецкіх цэнаваў на 212% і ў 1977 г. — на 92%, што супрадаваджалася, аднак, агульным спадам вытворчасці, ростам беспрацоўя і скарачэннем рэальных заробкі.

Зацугляная прыватызацыя

Стала відавочным, што эканамічная рэформа ня спраўдзіла чаканынню. У 1981—83 г. у Чылі пачаўся эканамічны крызис, штогод банкрутувалі 700—800 фірмаў. Больш чым на 14% зъменышыўся ВУП, вырасла бесправацоў (у 1982 г. яно ахапіла 31% насельніцтва), зъменышыўся рэальный заробкі.

Таму з пачатку 80-х урад пачаў карэктаваць эканамічную палітыку, зрабілася больш жорсткім падаткаабкладанне, тавары першай неабходнасці

былі ўзятыя пад дзяржаўны кантроль. У 1980 г. Чылі на трох гады перайшла да рэжыму фіксаванага курсу нацыянальнай валюты, а ў 1982 г. была прадведзеная 50-працэнтная дэвалюцый пэса. Ад 1983 г. цэны пайшлі ўніз, пакрысе пачаўся эканамічны рост, а рэальный заробкі сталі расці. Дзелавая актыўнасць канцэнтравалася вакол магутных канцэрнаў і фінансава-прамысловых груп, якія выжылі ва ўмовах рынковай канкурэнцы. Урад узяў пад кантроль асноўныя банкі і ліквідаваў усе астатнія, сканцэнтраваўшы ў сваіх руках істотную долю прадпрыемстваў і банкаўскіх установ. На гэтым, трэцім этапе Піначэтавых рэформаў раскрыўся прынцыпова новы механізм прыватызацыі, які ажыццяўляўся пад лёзунгам пабудовы "народнага капіталізму". Цэнтральным яго зъявіном зъяўляецца Адміністрацыя пэнсійных фондаў. У Чылі быў уведзены абавязковы "падатак на старасць": кожны працаўнік мусіў усё жыццё адкладаць 10—20% ад заробку ў адзін з 14 прыватных пэнсійных фондаў. Апошнія займаліся інвеставаньнем, прыносячы прыбыль сабе і пайшчыкам. Накопленыя сродкі можна было перадаць у спадчыну ці, у выпадку заўчастнага выхаду з працы, зъяць часткі або цалкам. Першага такою систэмы былі настолькі яўнымі, што хутка яна з прымусава ператварылася ў добраахвотную: калі ў 1981 г. на новай систэме былі застраваны 1,4 млн. чалавек, дык у 1989 г. — 3,47 млн.

Трэці этап пераўтварэння ў мэй наступныя вынікі: з 1984 г. тэмпы эканамічнага росту пачалі паступова падвышвацца (штогод прырост ВУП даходзіў да 5%). Найхутчэй разыўваліся экспартныя галіны, асноўнай з якіх была медная (Чылі належыць чвэрць сусветных запасаў медзі). Экспарт штогод павялічваўся на 10%. У 1985 г. эканамічна палітыка зрабілася больш збалансаванай і рэалістычнай. Ізноў паширыліся маштабы прыватызацыі. Агульны ахёй інвестыцыяў у 1985—88 г. склаў 1,1 млрд. даляраў. Рацыяналізацыя дзяржаўных выдаткаў і ўкараненне больш эфектыўнай систэмы падаткаабкладання

скарацілі дэфіцыт бюджету з 25% ВУП у 1972 г. да 2% у 1986 г. У рамках гэтага этапу ладзілася рэформа банкаўскай сферы (1986—90 г.), у часе якой удасканалівалася структура рэзэрвавых фондаў, ліквідаваліся колькасныя абмежаваныя на пазыкі, удасканалівалася систэма банкаўскай справаўдачнасці. Зъмяніліся функцыі Цэнтрабанку краіны, які выйшаў з-пад апекі Міністэрства фінансаў і зрабіўся незалежным. Гэта дазволіла яму ўзаемадзейніць з камэрцыйнымі банкамі на аснове агульнапрынятай систэмы рэгуліравання ліквіднасці: крэдитныя лініі банкам адкрываліся наўпрост. Новыя законы аптымізвалі працэдуру куплі-продажу банкаў як для рэзыдэнтаў, так і для нерэзыдэнтаў.

Называючы вынікі гэтых пераўтварэнняў "чылійскім эканамічным цудам", сёньняшняя наўкуцы ў публіцысты, бадай, крыху перабольшваюць. Нельга, аднак, адмаўляць, што той узяды, які зрабіў эканоміку краіны самай стабільнай і пасыпховай ва ўсёй Латынскай Амерыцы, адбыўся толькі дзякуючы рэформам Аўгуста Піначэта. У Беларусі складана было бы карыстацца ягонымі ўзорамі. Вяртаць колішнім гаспадарам прадпрыемствы ў зямлю? Мала знайдзеца ахвотных. Нашчадкі нешматлікіх беларускіх капиталістаў пачатку стагодзьдзя раскіданыя па съвеце, большая ж частка сёньняшняга рэальнага сектара нашае прамысловасці стваралася за савецкім часам і гаспадара, апрач дзяржавы, увогуле ня мае. Унукі "кулакоў" ды "сярэднякоў" таксама пабайваюцца браць зямлю: ня маюць інвентару, каб яе ўрабляць. Трэба льготныя дзяржаўныя пазыкі пад яго набыцьцё. А дзе браць грошы?.. Выгода Піначэта ў тым, што ён на мусіў глядзець, як заўтра ляжа ўсходняя альбо заходняя карта, адкуль падыме веци, не падстройваўся пад палітычную каньюнктуру?

Ганна Вернікоўская

Нездаволенасць палітыкай Альенда скіліла большасць чылійцаў на бок Піначэта.

тамі харчаваньня. Замежныя крыніцы фінансаваньня і крэдытаваньня адмовіліся супрацоўнічаць з ненадзейным урадам сацыялістаў і камуністаў. Інфляцыя, якая да лета 1973 г. склала 1000%, зьнішчыла ўсе вынікі пераразмеркавання прыбыткаў. Расла нездаволенасць насељніцтва, мацнела апазыцыя, ладзіліся масавыя забастоўкі й маніфэстациі. Нездаволенасць палітыкай Альенда скіліла большасць чылійцаў на бок Піначэта.

Прышоўшы да ўлады, ён заўзялі палітычныя партыі, увёў жорсткую цэнзуру. У 1974 г., згодна з дэкрэт-законам, Піначэт абвяшчыў сябе "вярховым уладам" усіх сноўбітам улады". У Чылі ўсталёўваўца вярховна-аўтарытарны рэжым какія ўніверсітеты, атрыбутыкі прэзыдэнцкай рэспублікі, дзе ўлада прэзыдэнта не аўмажоўваецца ні парламентам, ні палітычнымі партыямі, ні грамадзянскай супольнасцю. Генэрал наёўтрапіўся ўсіх, каго лічыў сваімі супернікамі. Спэцслужбы "бройбалі" лідэрў апазыцыі, у тым ліку і з мяжой. Усяго ў Чылі за час вайсковага кіраваньня загінулі каля трох

грашовай масы і урадавых выдаткаў, лібералізацыі замежнага гандлю. Асноўнымі складнікамі рынкавага рэформавання ў Чылі былі рэформа падаткаабкладання і банкаўскай сферы, узмацненне заканадаўчай базы правоў прыватнай уласнасці, ліквідацыя перашкодаў для замежных капіталаўкладанняў. Але галоўным элементам Піначэтавых рэформ быў масавая прыватызацыя.

Яе першым этапам было вяртанне ўласнасці, канфіскаванай і нацыяналізаванай за часам Альенда, ранейшым гаспадарам. За 1974—1978 г. гэтак было раздадзены 294 прымысловыя прадпрыемствы й 150 тысячай фэрмай.

На другім этапе ў прыватныя рукі перадаваліся вытворчыя фірмы і банкі. Колькасць дзяржаўных прадпрыемстваў зъменышлася больш чым у 8 разоў — з 620 у 1973 г. да 76 у 1981 г. На гэтым этапе адбываўся першыя прадпрыемствы. Працілікі. Прадпрыемствы перадаваліся па нізкіх коштках, а часам і задарма, таму "жывых" грошай у казну трапляла вельмі мала. Шляхам фінансавых спэкуляцыяў прыватны сектар выкупіў

Праект захопу неабмежаванай улады. Высновы

Заканчэнне. Пачатак у № 22, 24–28, 30, 31.

Якім чынам абяцаная адмова ад нацыянальнай незалежнасці і сувэрэнітэту магла спалучаца з умацаваннем у Беларусі аўтарытарнай сістэмы кіраваньня? З такога пытання пачынаўся гэты анализ. Каб слушна адказаць на яго ў фінале, варта за сумнівашца, ці сапраўды палітыка будаўніцтва расейска-беларускага саюзу вяла да здачы беларускай дзяржаве. У размовах пра саюз мінула амаль дзесяць гадоў, былі падпісаныя чатыры асноватворныя дамовы, але расейска-беларуская дзяржава існует пераважна на паперы. Иронія лёсу — працэс палітычнага аўяднання мог бы ісці куды шпарчэй пры менш амбітным лідэру ў Менску. Справу тармазілі грандыёзны, не-прымальны для Расей канфедэрацыі праект, які раскручваў Лукашэнка, і ягонам стаўка на савецкія методы кіраванья эканомікі і палітыкай, што прывялі да разыходжання шляху посткамуністычнага разьвіцця дзяльноў дзяржаваў.

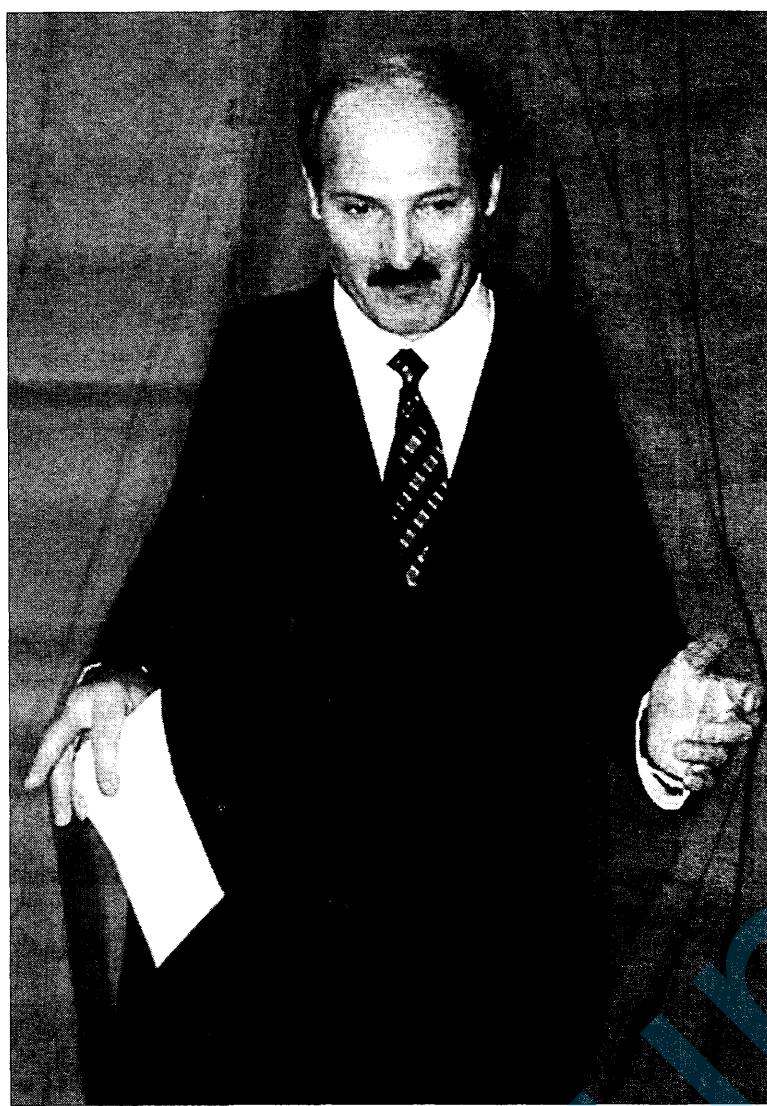
Але нельга адмаўляць і відавочнага посыпеху інтэграцыі ў паасобных сферах (разам з поўным яе правалам у іншых). Прагрэс быў дасягнуты там, дзе адрозненыні ў эканамічным, палітычным і грамадскім ладзе дзяльноў краінаў былі найменшыя, а супаднасць паміж амбітнай і падпісанай адмовою — найбольшая. Тут крываца адказ на другое пытанне, паставлене ў гэтым аналізе: якім чынам працэс аўяднання паміж аўтарытарнай Беларусью і дэмакратызаванай ды рынковай Расеяй мог спрыяць умацаванню беларускага рэжыму?

Інтэграцыя як сымптом

Інтэграцыя зь Беларусью была сапраўдным выпрабаваннем для расейскіх разформаў. Яе аналіз дэмантруе жывучасць “бюрократычнага гандлю” і бартэрных пагадненняў у эканоміцы, брак фінансавай дысцыпліны з боку расейскага фэдэральнага ўраду, завуяльване сяброўства Расей з краінамі-ізгоямі, прыхільнасць вайсковай і палітычнай расейскай эліты да рыторыкі часоў “халоднай вайны”, пагоню расейскіх алігархаў за палітычнай і эканамічнай магутнасцю, схільнасць расейскага дзяржаўнага апарату да хабарніцтва і карупцыі. Ажыццяўленне беларуска-расейскай інтэграцыі не было б магчымым без грубага ўмяшання ў справы бізнесу многіх расейскіх рэгіональных лідэраў, чыя схільнасць да ўсталявання міні-аўтакратыяў у сваіх рэгіёнах рабіла іх натуральнымі палітычнымі саюзінкамі Лукашэнкі.

Дэмакраты і рынковая эканоміка ў Расеі яшчэ мала ўмацаваліся, што дазволіла аўяднанню прасунуцца настолькі, на колькі палітычныя амбіцыі Лукашэнкі ў ягонам ўнутранай палітыкай адпавядалі інтэрсам наўбуйнейшых палітычных, эканамічных і вайсковых колаў Расеі. Тыя імкнуліся ў абмен на падтрымку беларускага прэзыдента атрымаць бясплатны транзіт, доступ да вайсковай інфраструктуры, магчымасць “расейскі фактар” з гарантую стабільнасці ў патэнцыйную кропінку небяспекі для асабістай улады Лукашэнкі.

Усюды, дзе адрозненіні паміж Расеяй і Беларусью былі выразныя, інтэграцыя спынялася, а яе нарощванье пагражала

Беларускія палітычныя эліты, асабліва тая іх частка, якая гуртуеца вакол Лукашэнкі, заўсёды маюць магчымасць заблякаваць рэфэрэндум аб інкарпацыі

Лукашэнку дэстабілізацый атвированага ім разжыму. Так было і са СМІ, і са спрабой падзяліць кантроль над уласнасцю паміж беларускімі ўладамі ды расейскімі алігархамі, і г.д.

Прыход у Крэмль новага лідэра — Уладзімера Пуціна — зрабіў Лукашэнкавы надзеі на большую ролю ў расейскай палітыцы абсалютна нерэалістычнымі. Лукашэнка страты шанец выйграца выбары прэзыдэнта Саюзной дзяржавы нават у сваёй краіне. Курс Пуціна на эканамічную лібэралізацыю стаўся сур'ёзным выклікам для “беларускай эканамічнай мадэлі”: ёй давялося прыстасоўвацца да павелічэння ролі рынковых мэханізмаў у эканоміцы суседніх дзяржав (гэта выявілася ў адмове ад бартэру і зъяншэнні долі “бюрократычнага гандлю”, зъянжэнні падаткаў, больш рэалістычнай грашова-кредытнай палітыцы і г.д.). Расейская кіраўніцтва ўжо на хоча бесперыпнана датаваць Беларусь наўзамен за яе гатоўнасць быць адзінм палітычным саюзінкам Масквы. Нарэшце, паварот у расейскай замежнай палітыцы да збліжэння і супрацоўніцтва з Захадам падараў значэнне беларускага кіраўніцтва як рупару атызходнай рыторыкі. Пры захаванні такіх тэндэнций зъянжэнне ключавых перадумоваў, што стымулявалі разьвіццё расейска-беларускіх адносін на практыку 90-х, можа ператварыць “расейскі фактар” з гарантую стабільнасці ў патэнцыйную кропінку небяспекі для асабістай улады Лукашэнкі.

Застаецца высветліць, ці не прывядуць ужо гэтыя зъмены Беларусь праз нейкі час да

страты незалежнасці? Хачу адразу засыцергачы, што пытанне незалежнасці для невялікай дзяржавы, шчыльна інтэграванай у сусветную эканоміку (хай і зь вялізным перакосам на карысць усходніх суседкі), — гэта не пытанне пазбаўлення ад замежнага эканамічнага і палітычнага ўплыву. У гэтым “максымалісцкім” трактаванні сέньня незалежнімі на ёсьць ані малых дзяржавах (Літва, Данія), ані вялікіх (Расея ці наўмат Нямеччына). Незалежнасць у эпоху глябалізацыі — гэта перадусім захаваннне інстытутаў дзяржаваў-клиенту Захаду! І вось, калі адна клиентура фактывна сканала пасля 17 жніўня 1998 г. (цяпер Расея мусіла жыць па сродках, што няблага адбілася на ейным эканамічным

Кліентура клиентуры

Беларуска-расейская інтэграцыя ў эканоміцы зайшла настолькі далёка, што дазваляе Лукашэнкавай Беларусі існаваць як дзяржава-клиенту Расеі. Але і апошняя магла дазволіць себе ўтрымліваць Беларусь у такім стаНЕ толькі таму, што была дзяржава-клиент Захаду! І вось, калі адна клиентура фактывна сканала пасля 17 жніўня 1998 г. (цяпер Расея мусіла жыць па сродках, што няблага адбілася на ейным эканамічным

“Расейскі фактар” можа ператварыцца з гарантую стабільнасці ў патэнцыйную кропінку небяспекі для асабістай улады Лукашэнкі

становішчы), дык і другая клиентура мусіла зьнікнуць.

Наступствы павелічэння ўплыву расейскага капіталу на Беларусь, з прыватызацыяй беларускай прамысловасці ўключна, спрагнаваць пакуль цяжка, таксама як і патэнцыйны аўтаматизацыйныя працэсамі, які ён завалодае, будзе проста “выключаная зе кантэксту” і пераведзеная ў стан самадастатковага сектару, якому, дзеля атрымання супрэбыткі, створаць цяплічныя ўмовы, мізэрная. Каб такое было магчымым (і гэта паказвае досьвед краінаў трэцяга сусвету, дзе замежныя карпарацыі калісці існавалі ў такіх “ціпліцах”), патрэбны вялікі і замкнёны ўнутраны рынак збыту: ані першага, ані другога ў Беларусі няма. Досьвед уваходжання кампаніі “Балтыка” на беларускі рынак “пад гарантый прэзыдэнта” ужо засывчыў цану гэтых гарантываў і прадэмантраваў патэнцый-

ную рызыкі інвеставанья ў Беларусь. Нават пры палітычнай падтрымцы Крамля без стварэння элемэнтарных базавых рынковых перадумоваў каналы расейскага капіталу застаюцца вельмі вузкімі. А гэта значыць, што зноў будзе ўзынята пытанне не мадэрнізацыі, а замены яе тэхнічна-індустрыйнай базы, якая цяпер мэтадычна “прайадаецца” для забесьпячэння караткатэрміновай палітычнай стабільнасці (у 2000 г. пры ўзоўні вытворчасці ў памеры 100,8% да 1990 г. узровень інвестыцыяў ледзь дасягнуў 44% ад узоўні 1990 г.). А такая “замена”, як паказвае досьвед пераходных эканомік, узмачняе ролю транснацыянальных карпарацыяў, а не тутэйшых алігархаў.

Трэцяга шляху ня будзе

Калі гіпатэтычна ўяўвіць, што правілы гульні такі зъменяюща і расейскія інвестыцыі прыйдуть пры Лукашэнку, то, хутчэй за ўсё, сама рэфэрманіяне эканомікі выкліча працэс эканамічнай дэзінтэграцыі. Лёгіка тут простая: як я стараўся паказаць, інтэграцыя найлепш ішла паміж гэтак званымі нарынковымі сектарамі ў расейскай і беларускай эканоміцы. Выглядае, што запачаткованне эканамічных рэформаў у Беларусі непазыбжна прывядзе да стану на пачатак сярэдзіну 1990-х, калі гандлёвые сувязі з Расеяй былі ўжо амаль зблянсаваны сувязямі з Захадам. Ужо цяпер Беларусі патрабувацца заходнія інвестыцыі, каб быць канкурэнтаздольнай нават на расейскім рынке, таксама як расейцам патрабуеца заходні капітал, каб утрымацца на сваім уласным. Дарэчы, яня варта забывацца, што некаторыя з расейскіх кампаніяў, якія спрабуюць ці спрабавалі інвеставаць у Беларусь, насамрэч кантролююцца заходнімі інвестарамі. Гэтая праблема набудзе яшчэ большую актуальнасць пасля

уступлення Расеі ў Сусветную гандлёвую арганізацыю, што пастаўці шэраг яе прамысловых сектараў ў ўмовы міжнароднай канкуренцы.

Падсумоўваючы, можна канстатаваць, што прыход расейскага капіталу ў Беларусь ня дасыць ані палітычнага, ані эканамічнага адказу на выклікі глябалізацыі. Таму гэты прыход я б разглядаў акурат як выклік, а не як пагрозу. Для малой краіны і адкрытай эканомікі адзіны адказ на аднабаковую залежнасць — гэта “дывэрсыфікацыя залежнасці”. Гэта значыць, што ў будучым адзінае, што можа рэальная зъмененішы патэнцыйял трансфармациі эканамічнага ўплыву ў шчыльнейшую палітычную залежнасць, — гэта паступовае наладжванье гандлёвых, інвестыцыйных і да т.п. сувязяў з разыўтымі заходнімі эканомікамі. “Трэцяга шляху” для Беларусі няма і ня будзе.

Віталь Сіліцкі

дзе варта быць

У нядзельку параненька

Бардаўскі фэстываль "Аршанская бітва" на Крапівенскім поліладзіца з 1991 г. На першым фэсьце было з пайтузіна выканануцай (Андрэй Мельнікаў, Лера Сом, Зымітра Сідаровіч і інш.) ды дзясяткі два слухачоў. За 1992—94 г. аршанская фэст разроссяся: ягоны ўдзельнікі пад краініцтвам афіцэрскага згуртавання вайскоўцаў прымалі прысягу на вернасць Беларусі, на Крапівенскае поле прынужжалі Але́сь Камоцкі, Зыміцер Бартосік, Віктар Шалкевіч.

7 верасня а 18-й гадзіне Крапівенскае поле чакае аматараў бардаўскай песні. Селета арганізаторы абяцаюць толькі вогнішча ды съятло. Нават грошаў за праезд і "сутачных" выканануцам ня сплацяць: няма чым. Таму галоўны арганізатор фэсту Генадзь Шэпелей скептычна глядзіць на пэрспэктыўную вялікага наплыwu бардаў: "Дакладна будзе Андрэй Мельнікаў, магчыма — Зыміцер Бартосік, Iгар Мухін...". За іншых вядомых гасцей — пісменнік Уладзімер Арлоў ды мастак Але́сь Пушкін, які апошнія гады ўпрыгожвае фэст сваім пэрформансамі. Абаязковай часткай съявы будзе малітва за Беларусь — дамоўленасць з аршanskім ксяндзом ужо ёсьць.

Каб даехаць ад аршанскае чыгуначнага вакзала да Крапівенскага поля, арганізаторы раяць гасцям гуртавацца купкамі па 10—15 чалавек ды арандавацца маршрутнымі таксоўкамі, якіх на прывакзальнымі пляцы бағата. У такім выпадку праезд абыдзеца кожнаму ў 500—800 рублёў. З "маршруткай" адразу ж можна дамовіцца і пра зваротны шлях. Апроч таго, за 700 м ад поля на дарозе Дуброўна—Ворша ёсьць прыпынок прыгараднага аўтобуса, які ходзіць з інтэрвалам паўгадзіны.

Тэлефон для даведак: (8-02161) 52-5-40, пасъля 20-й (Генадзь).

in memoriam

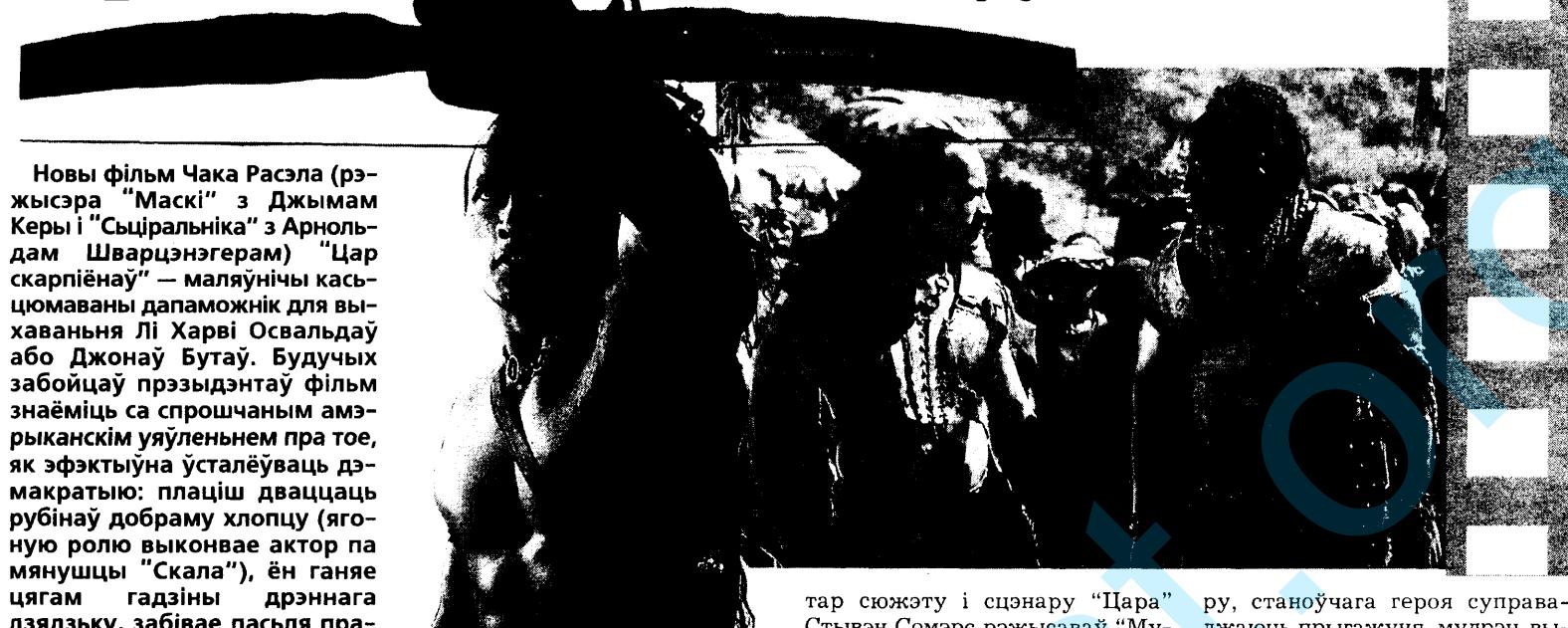
Вацлаў Жыдліцкі

У Празе на 72-м годзе жыцця памёр Вацлаў Жыдліцкі, буйны славіст ХХ ст. Даследнік беларускай і ўкраінскай літаратуры, прафесар Карлавага ўніверсітэту, ганаровы доктар БДУ, ён пісаў пра чэска-беларускі ўзаемны розных эпох — ад Скарыны да Купалы. Пераклаў на чэсскую мову творы Караткевіча, Быкаў, Брылья, Карлюка, Адамовіча, Шамякіна. Сябраўшав з нашымі навукоўцамі і пісменнікамі, апекаваўся їх побытам у Празе. Часта наведваў нашу краіну. Згадваю, як ён шырока радаваўся, калі ў Празе адкрывалі помнік і шыльду Францішку Скарыну, як дапамагаў правесці культурную акцыю "Беларусы ў Празе" і разам з Васілем Быковым хадзіў па дарагах беларускаму сэрцу куточках чэскай сталіцы. Ен быў зынітаваны зь Беларусіяй ня толькі прафэсіяй, але душой і лёсам. Хай жа беларускія кветкі ля помніка Скарыну на Праскім Градзе ўшаноўваюць і яго съветскую памяць. Памяць адданага сябра беларускай культуры, высакароднай асобы, гуманітарніка і філёляга Вацлава Жыдліцкага.

Ірина Шаблоўская

"Цар скарпіёнаў" у Менску Герой далетапіснай мінуўшчыны

Новы фільм Чака Расэла (рэжысэра "Маскі" з Джымам Керы і "Сыціральніка" з Арнольдам Шварцэнегерам) "Цар скарпіёнаў" — малаянічы касцюмаваны драматычны фільм з наёмнікамі амэрыканскім уяўленнем пра тое, як эфектыўна ўсталёўваць дэмакратыю: плаціш двацаць рубінаў добруму хлопчу (ягоную ролю выконвае актор па мінушы "Скала"), ён ганяе цягам гадзіны дрэннага дзядзьку, забівае пасъля працяглай бойкі, пакідае вакол сябе гекатомбу трупай ды зруйнаваны палац — і надыходзіць пара міру і спакою.

"Цар скарпіёнаў" у шэрлагу эпізодаў выклікае асацыяцыі з

"Конанам-варварам", "Індыйянам Джонсам". Але ніякага падабенства з дылгій "Мумі" і "Мумія вяртаецца", наступерак рэжымным анонсам, фільм ня мае. Адзіная сувязь паміж імі — аў-

Ніл Гілевіч И шумете, брезички

И шумете над мене,
белокори брезички,
и шепните ми тихо
със прядядовскімі гласамі
— аз ще легна-полегна
да ви гледам и слушам
и дъха сенокосен
да подишам под вас...

Пераклаў Найдан Вылчав

Анатоль Вярцінскі

НОВЫ "ARCHE"

Славамір Адамовіч "Як я зарабіў у Амэрыцы 10000 даляраў"

Уладзімер Арлоў "Маша і мядзьведзі"

Уладзімер Калупаеў "Валютная гляблізацыя і беларускія інтарэсы"

Анатоль Кудравец: "Я не баяўся слова "съмерць"

Аляксандар Надсан "Caveat Lector"

Мікола Нікалаеў "Праваслаўная філалёгія"

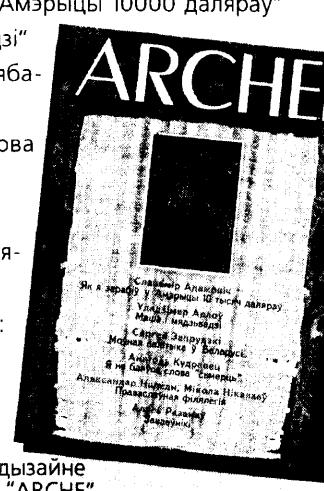
Мікола Рабчук "Эмансыпация слова: "самвыдаў" супраць "дзяржвыдаву"

Алесь Разанаў "Заваёўнікі"

Марыя Роўда "1896"

Гэтыя і іншыя тэксты ў новым — па дызайне і канцепцыі — нумары часопісу "ARCHE".

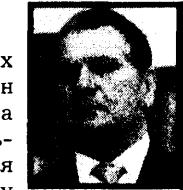
Пытайцеся ў кнігарнях і шапіках "Белсаюздруку"

Іван Рэй

Съвет наш пакінёў адзін з наших самых выбітных мастакоў, настаўнік і шычры сябар — Іван Рэй. Ен нарадзіўся 11 ліпеня 1930 г. у вёсцы Падбулькова каля Берасця. Выкладаў у Беларускім тэатральному-мастакім інстытуце ў 1962—65 г. Багата якія творы мастака, прысьвячаныя Янку Купалу, Якубу Коласу, Максіму Багдановічу, Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу, сталісці клясыкай. Ен быў майстрам у жывапісе, вітражы і сграфіта. Іван Рэй быў уганараваны мэдалём Францішка Скарыны. Пайшоў ад нас вялікі мастак і шычры беларус, які даваў прыклад новым пакаленням. Съветлая памяць.

Сяргей Харэўскі

тар сюжету і сцэнару "Цара" Стывен Сомэрс рэжысаваў "Мумію".

Назва фільму мае досьць цымянае дачыненне да зместу.

Дрэнны цар-крывасмок носіць шыл амулет з выявай скарпіёна, а становічаму герою цаляюць стралой з атрутай скарпіёна ў левую нагу. Хто зь іх цар скарпіёнаў — так і застаецца загадкай. Пэўна, каб было пра што паразважаць гледачам пасъля сцэнсу.

На гэтую хвіліну "Цар скарпіёнаў" — вяршыня галівудзкага "фэнтэзі". Безумоўна, пакуль не зьявіўся новы блікбастэр, яшчэ больш насычаны кампьютарнымі спэцэфектамі. Праз 20 гадоў ён будзе выглядаць такім самым састаралым, як сёняня "Конан-варвар". На шчасце, у адрозненіи ад маладога Шварцэнегера, Скала балбоча мала, болей мячом махае і раз-пораз трапна жартуе. Згодна з законамі жан-

ру, станоўчага героя супрадаўжаюць прыгажуня, мудрэц-вынаходнік і камічны пэрсанаж, які ў патрабны момант падпалиць мяхі з порахам.

Той, хто паглядзіць гэтую казку, не пашкадуе аб страчаных грошах. Дынамічны мантаж даўваляе глядзеца карціну на адным подыху. Фільм вызначаеца добрай апэратарскай працы, маштабнымі дэкарацыямі і адсутнасцю раскручаных кіназорак. (Абрыдла бачыць у кожным блікбастэрі аднайа ўпісы!) Фільм прымушае задумацца: які б нам абраць сюжэт для далетапіснага блікбастэру? Хіба змаганыя з гумамі, якія, паводле няпэўных звестак, даходзілі аж да Палацку? А мо сягнуць даўней — у часы мітычных неўраў-ваўкалакаў? Ці якую "Вужынную каралеву" зыняць? Ня ўсё ж партызаны ды славяно-фільскія Настасці.

Ягор Конеў

hautе culture

Кіч беларускі

Неяк на пачатку 90-х, калі адчыніліся відэасалёны, дзе людзі наглядаліся таго, чаго раней бачыць не моглі, трапіў я на фільм "Калігула" Цінта Brasca. Залі была поўная, праходы забитыя, так што праз 10 хвілін я ўжо анік я мог сышыці. Вымушчаны быў глядзеца да канця.

Гэта была звычайная "парнушка", але зь вялікімі прэтэнзіямі. Цытаты былі ўзятыя з Камію, мастак — у Фэліні, галоўны актор (Макдаўэл) — у Кубрыка, музика — у Чайкоўскага.

Вось такое нешта з прэтэнзіямі і ёсьць кічам.

Кіч — гэта "чалавек масаў", ён неадукаваны, але "лезе ва ўсё". Кіч — гэта нахабства і самаванстваваніе, якое прэтэндуе на большасць — і атрымлівае такое прызнаныне.

Кіч быццам бы гаворыць мовай мастацтва, прыкрываеца ім, а насыреч прытуляеца і знаходзіць апраўданыне толькі ва ўладзе. Пры гэтым кіч вельмі часта ўладу босьціць, але заўжды знаходзіцца ў ейным цені, сілкуецца ёй і хітра выдае яе за мастацтва.

Улада можа быць рознай: зредку гэта ўлада афіцыйная — съвецкая, рэлігійная, але найчасціц — ўлада моды, контракультуры.

Наша грамадства кіч млявы, яшчэ не зусім упэўнены ў сабе, але, як і кожны кіч, — нахабны.

Кіч беларускі савецкага дыялекта — гэта "Славянскі базар" з замшэлымі братэрскімі зоркамі. Гэта каляндарыкі з адной пысаю ѹ слоганы кшталту "Я за Башкыу!" Кіч — гэта карціны Савіцкага, якія праноўкуюць гледачам ціхую радасць нэкрофіліі.

Распад як пазытыў — гэта кіч Бум-Бам-Літу. "Абсалютна стэрэльны" нестэрэльны аборот, вершыкі пра Янку Брыла, Тазік і чырвоныя ванты — кіч для публікі, якія стамлісацца па авангардзе.

Кіч этнографічны настарэйшы. Яшчэ Ластоўскі пісаў пра "бэлэтысту" і паэтаў, каторыя, цыбуляй хіба крыху паціраючы вочы, плачуць над доўгай селянінай". Хоць некаторыя змены адбываюцца: на адной вечарыне я пачуў ці то ад масавіка, ці то ад харэографа, што "і ў нас, маўляў, князі былі", — а потым пачалася "Лівоніка".

Нат паважаны мною "Arche" ад кічу на вольны. Фатаздымкі Алены Адамчык — гэта агрэсіўны, эратычны, вытанчаны ўропейскі кіч.

А на аблеркаваны фільму, прысьвячанага ейнай творчасці, адна вядомая крытыкеса крыгчала: "Я праваслаўная!" — ня тое што Мадлен Олбрайт. Але гэта ўжо што да рэлігійных кічай.

Кіч ня ведае, што мастацтва — гэта ўжо ўлада. Кіч ня ведае, што жыццё — гэта ўжо каштоўнасць сама па сабе.

Кіч ніколі не зразумее, што трэба праста рабіць сваю справу — без самаванстваванія, творчча, кожны на сваім месце і ў сваёй гіерархіі — і тады ўсё прыйдзе.

Андрэй Расінскі

Калі нясьцерпна пячэ сонца, невялікі пляж Сімеізу затлумлены дарэшты, мора раптам уёс зацягнула нейкімі водарасцямі і мэдзузамі, а нага раз-пораз выкопвае з камянёй недакуркі і абгорткі ад марозіва, мы зь сяброўкаю вырашаєм зъмяніць abstanoўку ды паехаць на дзень у Ялту — колішнюю "ўсесаюную здраўніцу" і, бадай, самае вядомае на Захадзе крымскае места.

Старэнкія вуліцы вельмі нарадваюць Сімферопаль, а нават і кіеўскі Падол: старадаўнія брукаванкі, сьёка, вузкія звылістыя вуліцы ды залатыя купалы цэрквяў. Гэткія ж паўсюдныя McDonald'sы з аднолькавымі "МкФлурі", "Морозіво Ріжок" ды "Чыкен МакНагетс 9 шматочків". Ленінскай набярэжнай, нібы брытанскі Брайтан, на шматлюдных пляжах загараюць top-less і каламуцьця ваду маскоўскія дзяўчаткі. Набываєм турыстычную малу Ялту і адразу ж заўважаем на ёй вуліцу Багдановіча і пазначэнне таго места, дзе паэта адпачывалаў у гатэльчику ў 1909 г. Дабірацца да лёка: съпярша трэба ехаць колькі прыпынкаў на ржавым трамблібусе, потым уздымацца вулкамі яшчэ мо з паўгадзіны. Па дарозе можна наведаць дом-музей Чэхава, дзе акулярныя панны з прыдыханнем і пашанаю распавядаюць пра Антона Палыча і ягоных знакамітых гасцей — Горкага, Рахманіна да Шаляпіна. А вашыя няў-рымськія подумкі ўжо на

Былая гасцініца, дзе "адпачываў беларускі паэт"

кіляметар вышэй за славутую Белую дачу.

Бентэжыць у гэтym месцы сучэльнай адсутнасці шыльдаў з назавамі вуліц — няйнайчай гэтак захаваныя калярыт чэхайская пары. Нарэшце апынаемся на нейкім брудным звылістым заўлку. Праходзім туды й назад — аніводнае згадкі пра Максіма не відаць. Пэўна, памыліся. Запытаем у выпадковай кабеты, як завецца вуліца, і чуем у адказ: "Багдановіча, а вам каго трэба?" Тхне цыбуляю ѹваход на вялізныя старыя клады. Насустрач вы-

сабакі, ганяючы шпуляк мурзатыя падшыванцы. Потым заўважаеш маленкую сцежку паміж глухой сцяной і съмечцевымі бакамі, якая вядзе ва ўтульны дворык, дзе сапраўды прыгожа захавалася спаруда былога гасцініцы. На муры — мэмарыяльная дошка: "Тут адпачывалаў беларускі паэт". Сохне бялізна на вяроўках, на сходах гуляюцца дзеці, у адным з вокнаў галёкае нейкая маладзіца...

Недалёка ад вуліцы Багдановіча някідкі ѹваход на вялізныя старыя клады. Насустрач вы-

Ніколі не купляйце аўтамабіля, даражайшага за ваш месячны заробак

Слова пляж не беларускае. Калі яго чуеш, умомант прыпамінаеш сугучнае пазычанье зь нямецкай пляжыць, то бок "біць, ніштоўкіць". Сонца іншым разам можна добра стукнуць па галаве. Тым больш што большасць пляжнікаў завітвае сюды ня столькі адпачыць, колькі засмажыцца. Каб потым высьці на працу і выглядаць там не бялей за іншых, а пры нагодзе выдаць нашае сонца за замежнае.

Ляжу. Пляжуся.

У агульным гарнідара з плескатанія вады і ўзрушеных крыкаў купальнікаў гострых вуха на размовы, што вядуцца на суседніх посьцілках. Адна баба з парэпаным тварам хваліцца другой, што ўжо паўтара месяца не піла. У другой рэкорд — тыдзень. Зь іншага боку прадстаўнік залатога ПТВушнае моладзі выгаворвае дарагой сяброўцы сваёй за тое, што зъбегла да вады безь яго. Ясачка ці-

хенка апраўдаеца. Улюлюкае пэйджар.

Жаночыя бікіні на маіх суседках не стасуюцца з зададзенымі прыродою парамэтрамі. На музыку на суседнім радніе майткі "Белышына" — чэмпіён!

Хтось прыходзіць, хтось адходзіць. "Усё цячэ, усё зъмяніеца", — шэпчаш ты і чыбультахашся ў ваду. Дзіве гёрлы, сапраўдныя пампушки, пляхноўца побач і прымудраюцца ў вадзе яшчэ пра нешта размаўляць. Чувасць іх словы: Бог, пастар, грошы. Хіба пратэстанткі? Дзяўчатахавацца цытатамі з Бібліі з амэрыканскіх прапаведнікаў: "Ніколі не купляйце аўтамабіля, даражайшага за агульную суму ваших месячных заробак, інакш ніколі ня станеце заможнымі..."

Дзэ́йка-сімнаццацігодка ўся аж іскрыца ўсьмешкамі ў электрыкай. Бойфренд, які пляхыцца разам зь ёю, увесе час

спрабуе куды-небудзь яе пацлаваць. Тая дазваляе няшмат і раз-пораз азіраеца па бакох. Вачыма яна нагадвае Талімэну з "Пана Тадэвуша". Тады як сутаварыша яе ніяк не намінуш на Тадэя Сапліцу. Аб'яўляюща іх супольныя знаёмыя і адразу "наяжджаючы" з пытаннем: "А Дзяніс твой дзе?" А Дзяніс, выяўляеца, у Крыме. Пляжная здрадніца ад сораму дазваляе закапаць сябе ў беленкі пясочнік, пакідаючы на паверхні адно голаву.

Дзіве паненкі й трывадарычы аблікаркоўваюць уплыў міжнароднае сітуацыі на турызм. Адзін з іх выпраўляеца ў Францыю. Што сябрам адтуль прывезьці? Думкі круцяцца вакол усялякіх экзатычных рэчаў, кшталту крабаў ды рыбы-іголкі. Згадваеца нават "трава-мурава". Але сябрына аднагалосна раіць не рызыкаваць. Урэшце сыходзяцца на вінаграднай гарэлцы ды прыкмячаюць, што іх гутарку падслухоўваюць. Ты вінавата таропішся ў неба. Адна з лёгкіх аблачынаў нагадвае табе раптам Натальлю Арсеньеву са здымка 1955 г., і вусны амаль незалежным ад разуму парадкам вымаўляюць аскепак-чакія "Сълякоты": "...а я так ліць хачу..." Табе ня трэба вінаграднай гарэлкі. Стане ѹхалоднага парэчкавага ўзвару. Для душы.

Вось аздоблены вінаграднай мэлдыйай чырвона кубак кавы — сымбал сардэчнасці і перамогі. Ён так дапамагае героям і героям рэкламных гісторыяў! На зымену казцы пра Чырвоны Каптурок прыйшла казка пра Чырвоны Кубак.

І яна ўжо тут, у нашым реальным жыцці — у Менску. Некалькі дзён таму я зазірнула за вялікі рэкламны стэнд зь вясёлым Чырвоным Кубкам кавы — і ўбачыла па той бок бясплатны тэлефон-аўтамат! Тэлефонай па горадзе ў любы час каму хочаш... Проста цуд, Залюстроўе "Nescafé"!

Сяргей Балахонаў

Крымская элегія

пазія

Усевалад
Гарачка

АЛЕ ПУГАЧОВАЙ

Ты — плебейская каралева,
І плебс
Падцірае задніцы
Твамі партрэтамі
З "Камсамолкі"-таўстушкі,
Шкадуючы грошай
Набыць туалетнай паперы.
Але,
Як заўважыў іншы ўладар,
Грошы ня пахнуць.

* * *

Цяпер я стаў абачлівым,
мудрым
І з лёгкасцю абыходжу
ямы,
Поўныя вершаў.

* * *

Здавалася, табе было
падуладна ўсё,
І ты
Мог лётаць над съветам...
Не,
Гэта маладосьць лётаала
над табой.

Віталь Стакіевіч

-казкі менскага жыцця —

Каўка

Аднак я сама
апошнім часам купляю адно сінія бляшанкі кавы "Maxwell House" з выявай спакойнага белага кубка. Яны
больш гармануюць з новым убраннем

маёй кухні: з блакітна-сінімі цыратай, фіранкамі, посудам, белымі ручнікамі і шпалерамі... У гэтую летнюю сьпёку я выразна адучула, што разлюбіла "чёлпяя колеры" і закахалася ў сіні.

Ён, мне здаецца, гэткі падобны да ідеалага мужчыны! Ён высокі і недаступны — як неба, дынамічны — як вада... Ён рэдкі ў шэрым горадзе, як у съпелым жыце васількі.

Толькі адна сяброўка — Галінка Дубовая — цудоўна разумее мяне. Яна называе каву "каўка" і, тримаючыся невядомага мне руку, штораз шчодра раскладае па шматлікіх місачках на стале свае дробныя ласункі-жалуды (цукеркі, печыва, салодкія шматкі, ягады)... "Будам жыць!"

"Будам жыць!" — так называў сваю кнігу слынны знаўца канкрэтных рэаліяў беларускай літаратуры і жыцця Аляксей Каўка. Яе вокладка — колеру моцнае кавы... Дзядзька Аляксей, памятае, зьдзіўлены засмыяўся, калі даведаўся ад мяне яшчэ і пра гэты — "кававы" сэнс свайго прозвішча.

Каўка — гэта і чорная птушка, якая крычыць так, нібы хоча пракаўтнуць сваю бяду, сваё гора — бо народжаная не ў чалавечым абліччы. Не паспытаць ёй смачнае каўкі ў гасціях у Дубове Галінкі!..

Люблю глядзець, як цукровыя кубікі белых гадзіньнікаў круцяцца на скрыжаваннях.

Людка Сльнова

